

5

Toegenomen aantal aardbevingen in Groningen

Aan de orde is het **debat** over het **toegenomen aantal aardbevingen in Groningen**.

De **voorzitter**:

Ik heet de minister van Economische Zaken, de mensen op de publieke tribune, de Kamerleden en de andere aanwezigen van harte welkom. Mevrouw Van Tongeren is de eerste spreker namens GroenLinks en de spreektijden zijn vijf minuten. Ik geef het woord aan mevrouw Van Tongeren.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Voorzitter. Meters stukken over het aardgasdossier; veel papier dus, maar intussen geen oplossingen. Intussen zijn de schoolgaande kinderen in het aardbevingsgebied niet veilig in hun scholen, mensen niet veilig in hun huizen en in andere gebouwen en raakt kostbaar cultureel erfgoed voorgoed beschadigd. Maar de scheuren zitten niet alleen in de gebouwen, door de houding van de NCG, de NAM en de rijksoverheid zitten er ook diepe scheuren in en tussen mensen. Dit is een citaat uit het persbericht van de Groninger Bodem Beweging dat iedereen hier aanwezig zal herkennen.

De aanleiding voor dit debat was voor mij het nieuws dat de NAM uit het cluster Loppersum 1 miljard kuub gas had gewonnen. Op 18 november 2015 vonniste de Raad van State dat de gaswinning uit die productielocaties alleen mocht om deze locaties open te houden. Kan de minister mij uitleggen hoe hij vindt dat hij het vonnis van de Raad van State uitgevoerd heeft dan wel betrokken heeft bij zijn besluiten? Zou de minister mij een toezegging willen doen dat er gestopt wordt met winning uit het cluster Loppersum, behalve voor de absolute minimale waakvlamstand?

De Onderzoeksraad Voor Veiligheid kwam met een update van het eerdere rapport uit 2015, waarin de onderzoeksraad zei dat burgers veilig moeten zijn en zich veilig moeten voelen in hun dagelijkse leefomgeving. De minister zei destijds dat hij de aanbevelingen van de onderzoeksraad ging uitvoeren. De onderzoeksraad concludeert dat er heel veel gebeurd en gedaan is, maar dat de vijf aanbevelingen van destijds nog niet volledig uitgevoerd zijn. Is de minister bereid om het volledig uitvoeren van die vijf aanbevelingen alsnog in gang te zetten, zodat de aanbevelingen uit het oorspronkelijke OVV-rapport geheel uitgevoerd worden?

Wij kregen een bericht van de minister dat per 1 oktober 2017 de gaswinning van 24 naar 21,6 miljard kuub kan. In 2016 kregen wij een uitgebreid onderzoek van de Gasunie, die een overzicht gaf over de benodigde gaswinning in de jaren 2017-2020. Daaruit blijkt dat de Gasunie niet in staat is om de gasvraag ook maar enigszins te voorspellen, terwijl de minister wel steeds de leveringszekerheid als argument gebruikt. Mijn vragen zijn: waarom kan de winning niet nu alvast naar beneden, waarom wel per 1 oktober? Als er een warmere winter is dan gemiddeld kan er dan minder gewonnen worden? Hoe komen wij nu aan betrouwbare cijfers? Tenzij de minister mij kan uitleggen dat zowel het

besluit van de minister nu als de inschattingen van de Gasunie, GTS, kloppen, ben ik benieuwd hoe het zit. Wij hebben betrouwbare cijfers nodig als wij vertrouwen op leveringszekerheid als argument voor de hoeveelheid te winnen gas.

Dan de schadeafhandeling. Ik heb in 2014 al gezegd — niet dat dit nu helpt — dat het Centrum Veilig Wonen de oplossing niet zou geven. Het Centrum Veilig Wonen, zei ik toen, staat niet los van de NAM en de NAM hangt aan de touwtjes van de Shell. De Groninger Bodem Beweging en anderen hebben in hun recente brieven duidelijk gemaakt waar de problemen zitten. Het leek erop dat de minister de uitslag al gaf voordat de wedstrijd gespeeld was. De minister zegt nu dat hij ruimte geeft voor de discussie in Groningen. Is dus elke andere oplossingsvorm ook acceptabel, en moet het niet per se een onafhankelijke commissie zijn die dit besluit en hoeft niet elke veertien dagen over de schade overleg gevoerd te worden met de NAM? Zijn voorstellen van bijvoorbeeld de Vereniging Eigen Huis of van prof. Reurt Gisolf, die bekijkt hoe je de wet massaschadeclaims kunt gebruiken, ook acceptabel? Is de minister bereid om, welke schadeprotocol het dan ook wordt, te borgen dat zo'n protocol in lijn is met de Nederlandse wetgeving? Komt er dus een juridische toets op zo'n protocol om te kijken of het klopt met de Nederlandse wet, bijvoorbeeld door de afdeling advisering van de Hoge Raad of de president van de rechtbank van Amsterdam? Is de minister ook bereid om het volgende te bekijken? Er wordt heel veel onderzoek gebruikt om schadeclaims in de zogenaamde buitengebieden af te wijzen. Kunnen we ervoor zorgen dat dit onderzoek gepeerreviewd en dus wetenschappelijk gevalideerd is en dat de relevante NEN- en ISO-normen — bijvoorbeeld ISO 4866 — daar duidelijk bij betrokken zijn? Op dit moment is dat niet zo. Is onderzoek een mening of is onderzoek echt wetenschappelijk gevalideerd?

Mijn laatste vraag is hoe het staat met de uitvoering van het in de begroting van EZ terechtgekomen amendement Van Tongeren, waarmee twee ton is gereserveerd voor juridische bijstand in Groningen. Ik begrijp dat er nu — we zitten bijna in mei — nog geen cent is uitgegeven. Als dat zo is, kan dat geld misschien naar bijvoorbeeld de Stichting Recht voor Groningen? Wil de minister de aandeelhouders van het Centrum Veilig Wonen vragen of zij misschien 1 miljoen van de 2 miljoen winst die zij hebben gemaakt met het Centrum Veilig Wonen, aan Groningers willen uitgeven, bijvoorbeeld aan de Stichting Recht voor Groningen?

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Beckerman namens de SP-fractie. Mevrouw Beckerman houdt haar maidenspeech. Dat betekent dat zij niet geïnterrupteerd mag worden.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Voorzitter. Ik vind het zeer pijnlijk te zien hoe veel er in mijn provincie wordt kapotgemaakt. Het kost me moeite om geen enorme hekel aan de politiek te krijgen. Het zijn de multinationals Shell en Exxon, alias de NAM, die het gas oppompen en de schade veroorzaken, maar het is de politiek die het laat gebeuren. Het is de politiek die laat gebeuren dat het droomhuis van Hanneke van 33 tot de grond toe is afgebroken, het huis waar ze trouwde en kinderen

kreeg. Twee jaar geleden hoorde ze dat haar thuis moest worden gesloopt. Twee jaar van vechten volgden: met de NAM en met het Centrum Veilig Wonen. Afspraken worden niet nageleefd, beloftes niet nagekomen. Goede begeleiding ontbreekt. Niet alleen haar thuis is gesloopt, ze is ook het gevoel kwijt veilig te zijn, het gevoel kwijt dat het goedkomt.

Het is de politiek die laat gebeuren dat Annie niet weet hoe het verder moet. Annie is 68, haar man 67. Ze hebben een woonwinkel in Loppersum. Ze wonen erboven. De winkel is kapot, de omzet met 60% gedaald sinds de grote beving van vijf jaar geleden. Hun pensioen, waarvoor ze hun hele leven hebben gewerkt, is weg. Het huis heeft ernstige schade en bij de deur staat een koffertje, voor als de grote klap komt.

Het is de politiek die laat gebeuren dat boer Nijhoff hier in de Tweede Kamer de verhuiskaart van zijn vrouw ronddeelt. Na 46 jaar huwelijk hebben ze een latrelatie. Dat is niet omdat ze niet meer van elkaar houden — ze houden van elkaar — maar omdat zij niet meer in hun onveilige huis durft te wonen. Voor herstel van het huis moet jaren worden gevochten.

Het is de politiek die laat gebeuren dat Rozemarijn van 6 met een fakkel door Groningen loopt. Ze protesteert tegen de gaswinning. Aan haar moeder vertelt ze dat ze had gedroomd om een slaapkamertje te hebben met roze behang: mama, denk je dat het kan? Het kan niet, want bij elke beving ontstaan weer nieuwe scheuren. Roze behang is geen optie. Het zou er elke keer weer af moeten. De school van Rozemarijn is niet veilig.

Het is de politiek die het laat gebeuren dat mensen het gevoel hebben er niet meer toe te doen. Dat mensen de controle kwijt zijn over hun eigen leven. Dat mensen geen vaste grond meer onder de voeten hebben. Dat mensen het gevoel kwijt zijn toekomst te hebben. Als je huis kapot is, is je huid kapot. Dat zegt Kees uit Onderdendam, die hier op de tribune zit. Van heel veel Groningers is de huid kapot. Mensen raken dubbel ontheemd. Ze raken niet alleen hun huis kwijt, maar ook het gevoel dat de overheid er voor hen is. Tot het merg wordt Groningen uitgezogen en ons recht is een ijdel woord. Ik heb maar één vraag: Kamer, laten we dit nog langer gebeuren?

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Dank u wel. U mag hier komen staan. Dan schors ik nu even om collega's de gelegenheid te geven u te feliciteren met uw mooie maidenspeech. Ik doe dat als eerste; dat is het voordeel van voorzitter zijn. Van harte gefeliciteerd.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

We gaan verder met het debat. Ik geef nu het woord aan mevrouw Agnes Mulder namens het CDA.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Voorzitter. Allereerst wil ik collega Beckerman natuurlijk van harte feliciteren met haar gepassioneerde betoog over

Groningen. Ik heb in de aanloop naar de verkiezingen natuurlijk een aantal debatten met haar meegemaakt en ik weet hoe betrokken zij is bij dit onderwerp. Dat is mooi om te zien.

Veel Groningers voelen zich onveilig en zitten met schade aan hun huizen. De problematiek is immens. Achter iedere voordeur in Groningen heeft dat in meer of mindere mate ook gevolgen. Veel Groningers voelen zich overgeleverd aan een bureaucratie die ze niet vertrouwen. We zagen met elkaar de toegenomen activiteit in de Groninger bodem en maken ons met de Groningers natuurlijk grote zorgen. Vanmorgen was er weer een lichte aardbeving in Groningen, onder Loppersum. In zijn advies van dinsdag zegt het Staatstoezicht op de Mijnen: we weten niet waarom de seismiciteit stijgt in Loppersum en daarom moet de productie verder omlaag. Wij vinden het goed dat de minister dit advies volgt. Ik heb wel een vraag voor de minister. Waarom kiest hij ervoor om de verlaging pas vanaf 1 oktober te laten ingaan en niet per direct?

Naast de toegenomen bevingen is het belangrijkste onderwerp vandaag de afwikkeling van de schade. De brief van de minister van vlak voor het paasweekend heeft de Groningers geen goed gedaan. In plaats van open en transparant op zoek te gaan naar onafhankelijkheid in de schadeafhandeling met een mandaat waarmee de mensen uit de regio en hun volksvertegenwoordigers goed uit de voeten kunnen, kwam er een beeld naar voren dat onze fractie in ieder geval niet deelt. De korte brief die gistermiddag kwam, ademt gelukkig een andere sfeer en biedt de mogelijkheid van een open dialoog. Die open dialoog is heel erg hard nodig voor het perspectief van Groningers.

Het is niet de bedoeling dat de problemen van de gaswinning worden verplaatst naar het gebied rondom Langelo, waar een gasopslag is ten behoeve van het Groningenveld. Formeel valt de gasopslag ook onder het Groninger gascomplex. Onze fractie zou het logisch vinden als dezelfde schadeprocedure gaat gelden voor de mensen daar, om rechtsongelijkheid ten opzichte van de productie uit dit veld te voorkomen. Hoe kijkt de minister daar nou tegenaan? In hoeverre worden de inwoners van Langelo en omgeving betrokken bij de wijziging van het opslagplan? Ook vraag ik de minister om het gasopslagplan voor te leggen aan de Tweede Kamer. Wanneer kunnen wij het verwachten?

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Ik zou graag van mijn collega van het CDA willen weten of zij vindt dat overal waar er mijnbouwschade is eenzelfde protocol zou moeten gelden. Moet er geen rechtsgelijkheid zijn voor alle Nederlanders die last hebben van mijnbouw?

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Ik heb net met veel aandacht geluisterd naar het betoog van GroenLinks. Die rechtszekerheid is ook voor ons een belangrijk punt. Ik ondersteun de lijn dat wij moeten bekijken hoe de rechtszekerheid geborgd kan worden. Natuurlijk hebben wij apart voor Groningen gezegd dat wij omkering van de bewijslast mogelijk willen maken. Dat geldt nog niet voor de rest van Nederland. Wij vinden het belangrijk dat er één loket komt waar die schadeafhandeling heel erg goed wordt opgepakt. Het is me op dit moment nog niet helder hoe dat exact is geregeld. Mensen moeten niet tegen deuren en muren op lopen zodat ze alsnog in een moeras terecht-

komen. Ik denk dat GroenLinks en het CDA dat delen. Als wij dat goed kunnen regelen, zijn wij een hele stap verder. Maar nu kijken veel mensen vanuit de rest van Nederland naar wat er gebeurt met die Groningers en denken ze: als ik mijnbouwschade heb, dan sta ik ook tegenover die grote bedrijven, en wie helpt mij dan? Ik vind dat wij daarvoor hier in de Tweede Kamer echt aandacht moeten hebben. Ik deel dat dus met de GroenLinks-fractie.

Het CDA had gehoopt vandaag al een kabinetsreactie te hebben op het rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid, maar wij moeten vaststellen dat het ministerie wel in staat was om een persbericht te maken, maar dat de brief nog even op zich laat wachten. In hoeverre neemt de minister de aanbevelingen van de onderzoeksraad over? Kan hij daar vandaag een nadere toelichting op geven? Zowel het Staatstoezicht op de Mijnen als de Onderzoeksraad Voor Veiligheid, in zijn aanvullend onderzoek, zegt dat er te weinig onafhankelijk onderzoek is gedaan naar de gaswinning in relatie tot de aardbevingen. Er is geen onafhankelijke instantie gekomen om de methodiek van de seismische dreigingen en de risicokaarten uit te werken en dus de NAM goed te kunnen controleren. Er is nu alleen een kennisprogramma, dat voor zover wij kunnen zien nog niet functioneert.

Het SodM is buitengewoon kritisch over de NAM: "SodM acht het opmerkelijk dat NAM klaarblijkelijk niet in staat is gebleken integrale, meer complete en beter uitgewerkte beheersmaatregelen voor te stellen." Daarom heeft het SodM ook geen vertrouwen in het meet- en regelprotocol dat er nog moet komen. Ook experts die door het SodM zijn ingeschakeld, zeggen dat de kwaliteit van de analyses van de NAM tekortschiet. Het CDA wil zekerheid dat er berekeningen komen om te bepalen wat voor en hoeveel winning, vlak en bij welke clusters, veilig is voor de Groningers. Is de minister bereid om hiervoor een onafhankelijke instantie op te richten die advies zal geven over het uitwerken van seismologische modellen, zoals het Staatstoezicht op de Mijnen in 2015 al adviseerde?

Ook blijft onduidelijk wat noodzakelijk is voor de leveringszekerheid. Eerst was dat 42,5 miljard kuub, toen 35, toen 27, dan weer 24 en nu ruim 21 miljard kuub. Wat is er nu echt nodig voor de leveringszekerheid? Heeft de minister daar vandaag ook een antwoord op? Op pagina 7 van zijn brief schrijft het SodM dat het onduidelijk is wie de regie heeft ten aanzien van de leveringszekerheid en daarmee uiteindelijk wie verantwoordelijk is voor die leveringszekerheid. De Gasunie kwam natuurlijk al eerder met berekeningen, maar heeft iemand al eens een getal gehoord van GasTerra, die het gas uiteindelijk afneemt?

Als waakhond voor de veiligheid wil het CDA dat het SodM vanuit zijn rol ten aanzien van de veiligheid ook hierbij betrokken gaat worden. Is de minister dat met het CDA eens? Ik vond het een opmerkelijke passage in de brief van het SodM. Ik wil daar vandaag graag verdere duidelijkheid over, want we kunnen hier niet sullen met de veiligheid van de Groningers.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Voorzitter. De aardebevingen hebben een spoor van fysieke en psychische schade achtergelaten: scheuren in muren en

scheuren in het vertrouwen. Dus is het heel goed dat wij hier nu met elkaar nog voor het reces met elkaar spreken over het toegenomen aantal aardbevingen bij Loppersum en over het nieuwe schadeprotocol. Daar is gewoon onrust over.

Om goede keuzes over de gaswinning te kunnen maken hebben we onafhankelijk onderzoeken nodig, over bodem en over aardbevingen. We weten nog veel niet. Dat ene tikje, kan dat nou net wel of net niet die scheur veroorzaken? We weten het nog niet en die duidelijkheid moet er wel komen. Daarom vroeg D66 al lang geleden om een onafhankelijk onderzoeksinstituut, zodat we ook zeker weten dat de informatie onafhankelijk is. Maar we zien in de brief dat er nog geen enkel onderzoek is gestart en dat er nog steeds geen sprake is van een integraal programma. Hoe kan dit zo lang duren en wanneer zien we daar meer van?

De aardbevingen in Loppersum zijn weer toegenomen en ik denk dat we ons daar allemaal zorgen over maken. Ik doe dat in ieder geval wel. De minister verlaagt nu de productie met 10% naar aanleiding van het advies van het SodM. Daar zijn we blij mee, maar het roept ook vragen op. De eerste vraag heeft betrekking op de leveringszekerheid. Er blijkt nu dan toch ruimte te zitten in die leveringszekerheid. Mevrouw Mulder refereerde daar net ook al aan. Eerder hoorden we steeds: dit is het minimum dat we nodig hebben. In de laatste brief werd 24 miljard kuub genoemd als het minimum dat we nodig hebben. Hoe is die ruimte ontstaan en welke ruimte ziet de minister zich mogelijk nog ontwikkelen in de komende jaren? De leveringszekerheid voor de Nederlandse huishoudens is natuurlijk belangrijk, maar als er ruimte is, moeten we dat wel weten. Daarom deze vraag aan de minister.

Dan mijn tweede vraag. Weet de minister zeker dat het hierdoor nu veiliger is? We zien door de jaren heen steeds meer bewijs voor een soort trade-off tussen "op een wat hoger niveau winnen en weinig pieken" en "op een wat lager niveau winnen en pieken opvangen". Het SodM heeft eerder ook gewaarschuwd voor die onregelmatige productie. Daarom vraag ik de minister hoe we ervoor gaan zorgen dat we die trade-off tussen zo laag mogelijk en zo vlak mogelijk winnen op een juiste manier vaststellen. Een van de dingen die daarbij belangrijk is om te weten, is of het maximum op 30 bcm blijft staan. Dat zou namelijk betekenen dat je pieken krijgt van 10 als je op 20 gaat winnen. Dat is dan toch weer behoorlijk meer dan de pieken van 6 die we eerder hadden bij een winning van 24. Wat betekent dat en wat is het advies van het SodM op dit punt?

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Even iets checken bij mijn collega van D66. Ik lees in deze set rapporten van het SodM juist dat zij nog geen bewijs gevonden hebben dat dat vlakke winnen inderdaad werkt. Zij dachten in eerste instantie dat het bij Loppersum de goede kant op ging — zie je wel, dit werkt — maar daarna nam opeens de hoeveelheid aardbevingen weer toe. Ik lees het zo dat zij zeggen: "Wij dachten dat, maar wij hebben daar nog geen bewijs voor. Het enige wat wij weten, is dat je een minder grote kans op aardbevingen hebt als je minder wint". Hoe kijkt D66 daartegen aan?

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik baseer mij op de rapporten van het SodM. Ze zeggen inderdaad: we weten het niet. Dat betekent dat we noch het ene, noch het andere kunnen zeggen. We veranderen nu wel van strategie. Daarom ben ik benieuwd hoe de minister dit heeft meegenomen, omdat een piek van 10 echt wel iets anders is dan een piek van 6. Het veld is nu geen geheel. Het gaat niet alleen maar over vlak winnen over het geheel, maar ook over de vraag waar je dan wilt. Mevrouw Mulder meldde het net al. Als je bij Langelo ineens heel sterk gaat winnen omdat je daar die hele piek vandaan moet halen, dan kan dat relatief een heel grote piek zijn voor dat gebied. De vraag is of we daarmee geen extra risico's nemen. Hoe heeft de minister die verschillende risico's tegen elkaar afgewogen, zodat we tegen iedereen in Groningen kunnen zeggen: we zijn allemaal blij met die 10% verlaging en we gaan het winnen op een manier die bijdraagt aan een verdere versterking van uw veiligheid. Daar zijn we allemaal naar op zoek, D66 uiteraard ook.

Daarmee heb ik een deel van de volgende vraag al behandeld, namelijk hoe de productie bij verschillende clusters is meegenomen bij het komen tot een zo veilig mogelijke manier van winning.

De toezichthouder adviseert verder om duidelijkheid te geven over welke partij verantwoordelijk is voor het vaststellen van wat er kan voor de leveringszekerheid. Het gaat niet alleen om het totale volume, maar ook om de capaciteit. Net als het CDA wil D66 helderheid daarover. Het zou goed zijn als er een onafhankelijke toets is op de informatie die we op dat punt krijgen van de NAM. Mijn fractie is er een voorstander van om het SodM daarop een toets te laten uitvoeren.

Ik kom bij de schadeafhandeling. De NAM is nu eindelijk geen onderdeel meer van het schadeafhandelingsproces. Ze staat er echt buiten en het was hoog tijd. De Kamer heeft daartoe meermaals moties aangenomen. Ik ben heel blij dat we na verschillende stapjes op afstand nu ook echt zijn gekomen tot een onafhankelijke schadeafhandeling. Degene die de schade veroorzaakt, moet niet degene zijn die bepaalt wat er wordt vergoed. Er moet nu natuurlijk wel een nieuw protocol worden opgesteld. Het is heel belangrijk dat we de stap van het op afstand zetten van de schadeafhandeling nemen, zodat de mensen in Groningen vertrouwen kunnen hebben in het hele proces. Het gaat om jouw huis, dus dan wil je ook zeker weten dat je vertrouwen kunt hebben in het proces van schadeafhandeling. Het is heel belangrijk dat zij zich goed voelen — ik zeg het maar even heel simpel — bij dat nieuwe protocol en de nieuwe manier waarop dat proces wordt ingericht.

Ik maak mij dan zorgen. Ik zal eerst uitspreken waar mijn zorgen over gaan; daarna kan mevrouw Van Tongeren haar vraag daarover stellen. De minister stuurde de Kamer de contouren van een nieuw schadeprotocol waarin onder andere de second opinion en de arbiter verdwijnen. De regio als geheel zette hier een aantal vraagtekens bij. Ik deel met de minister dat we ervoor moeten zorgen dat we geen eindeloos groot stuwmeer krijgen aan schades die nu wel worden ingediend, maar niet kunnen worden afgehandeld omdat we bezig zijn met het ontwikkelen van dat nieuwe protocol. We doen dit voor de mensen, dus we moeten ervoor zorgen dat zij vertrouwen hebben, maar geen half jaar moeten wachten totdat iemand eindelijk een keer echt

iets komt doen aan hun schade. Het nieuwe schadeprotocol moet wel een open proces zijn, waarbij de regio kan meepraten en meebeslissen over de invulling van dat nieuwe protocol. Ook de begeleidingscommissie heeft een aantal heel belangrijke aandachtspunten aangegeven. Ik vind het heel belangrijk dat die worden meegenomen. Graag krijg ik een reactie van de minister.

Mijn laatste vraag is of de minister een update kan geven over de opkoopregeling.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Het zijn uiteraard allemaal heel zinnige vragen van D66, maar bij schade gaat het er ook om wie betaalt. Ook ik ben blij dat het nu erop lijkt dat de NAM buiten het schadeafhandelingsproces staat, maar hoe ziet mevrouw Van Veldhoven dat de NAM verplicht, vriendelijk gevraagd of aangemoedigd wordt om die schades te betalen?

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Degene die de schade veroorzaakt, moet de schade betalen. Dat lijkt mij een heel simpel vraagstuk. Dat moet ook hier voor gelden.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Mevrouw Van Veldhoven zei blij te zijn dat de NAM nu uit het proces is, maar ik denk dat wij samen vragen hebben aan deze minister. Misschien is de NAM uit een stukje van het proces, maar op welke wijze wordt de NAM verplicht dan wel gevraagd om te betalen? Volgens mij is de NAM nog niet echt uit het schadeproces. Ik hoor graag of mevrouw Van Veldhoven dat met mij eens is.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

De NAM moet wel de schade blijven betalen, maar ze moet uit het proces van vaststellen wat er aan schade wordt vergoed. Dat moet gebeuren door een door onafhankelijke expert die kijkt naar wat er is gebeurd, naar het huis en naar de schade, zodat mensen niet denken dat degene die de schade betaalt naar zijn eigen portemonnee kijkt. Nee, we moeten kijken naar de situatie van de mensen in Groningen. Daarom moet dat proces anders worden ingericht, maar natuurlijk blijft de NAM haar verantwoordelijkheid houden. Die verantwoordelijkheid is niet weg doordat de NAM op afstand komt. De verantwoordelijkheid ligt bij de NAM en ook voor de financiële schade zullen we die daar laten liggen.

Laat mij mijn laatste seconden gebruiken om af te ronden. Ik zei net tegen de minister: volgens mij is dit ongeveer het 125ste debat dat we met elkaar voeren. Het is met elkaar ook learning bij doing, maar laten we met elkaar blijven werken om te kijken wat we kunnen doen voor de mensen in het gebied. Daarom neemt mijn fractie de signalen die uit het gebied zelf komen ook heel serieus. We doen het voor hen, dus laten we ook zorgen dat we het mét hen doen. Daar wil ik graag de minister toe oproepen.

De voorzitter:

Ik geef nu het woord aan mevrouw Sazias namens 50PLUS. Mevrouw Sazias houdt haar maidenspeech. Zij mag dus niet worden geïnterrupteerd.

Mevrouw Sazias (50PLUS):

Voorzitter. Ik ben er trots op om hier te kunnen staan. Dankzij een chirurg die narigheid uit mijn lichaam heeft gehaald, maar vooral dankzij de kiezers van 50PLUS. Ik ben dankbaar voor hun vertrouwen en zou dat nooit willen beschamen.

We hebben het hier vandaag over de toegenomen aardbevingen in Groningen en wat we daaraan moeten doen. Ja, gas terugnemen dus, en dat blijkt mogelijk ook, gezien het besluit van de minister om de productie met 10% te beperken. Je zou denken: waarom kon dat nou niet eerder? Het is een reactie op de rapportage en het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen. Waar 50PLUS moeite mee heeft, is dat deze rapportage meer vragen oproept dan het beantwoordt. De bevindingen zijn zorgelijk en vooral wazig.

De aardbevingen blijken niet eenduidig te koppelen te zijn aan specifieke productieoperaties en daardoor wordt het voorstellen van risicobeheersingsmaatregelen niet eenvoudiger, aldus het advies. Nou, daar kunnen we alvast niks mee. De NAM heeft volgens het advies ook geen verband kunnen vinden tussen de toegenomen aardbevingen en de manier waarop er in het veld wordt geopereerd. Zo is de NAM dus verder niet in staat gebleken om uitgewerkte beheersmaatregelen voor te stellen. Tot slot is er ook geen antwoord op de vraag of er een operationele oorzaak ten grondslag ligt aan het zogenaamde terugkeren van de aardbevingen. Kortom, in dit rapport staat: we weten het niet. We weten niet wat sleutelen aan de productie precies doet en of dat ons al dan niet snel weer brengt tot volgende kritische seismische grenswaarden. Maar het is goed dat de minister onder deze zorgelijke omstandigheden kiest voor een belangrijke reductie van de gaswinning met 10%. 50PLUS vindt die 10% mooi. Wij zien dat als een stap in de goede richting.

We weten allang dat we af moeten van het gebruik van fossiele brandstoffen. We hebben het klimaatakkoord ondertekend, maar de bijbehorende maatregelen gaan veel te langzaam. Laat deze reductie nou het momentum zijn van de omslag, de eerste stap naar zo veel mogelijk hernieuwbare energie tegen een zo laag mogelijk tarief. Laten we van dit probleem een kans maken!

Wat 50PLUS van deze minister en van een nieuw kabinet vraagt, is een totaal afbouwplan voor de gaswinning met duidelijke stappen en tussenstappen. En natuurlijk moeten we rekening houden met alle belangen, waaronder leveringszekerheid en exportcontracten, maar ergens moeten we een punt zetten. Het voorzorgsbeginsel, de veiligheid voor burger en omgeving, moet vooropstaan. Bij zo'n afbouwplan hoort zeker ook een transitie naar aardgasvrij bouwen. Woningcorporaties, projectontwikkelaars en particulieren moeten daartoe worden gestimuleerd. Tegelijkertijd moeten we de vraag beantwoorden hoe we de Groningse huizen, de bebouwing, maar ook de bodem kunnen versterken. Daar moeten we nu haast mee maken. Het vertrouwen van de Groningers is volledig weg. We hebben de

schrijnende voorbeelden gehoord van mevrouw Beckerman. Zo zijn er nog veel meer.

Je huis is je veiligste omgeving. Kunt u zich voorstellen, voorzitter, wat het met je doet als je met je gezin moet slapen in een huis waarvan je niet zeker weet of dat bestendig is tegen een volgende beving? Dat schaadt de psychische gesteldheid en de gezondheid van mensen en kinderen. Er wonen 30.000 kinderen in het aardbevingsgebied. De schadelijke invloed voor deze kinderen moet nog worden onderzocht, vindt de Kinderombudsman. Wij zijn het helemaal met haar eens.

Er zijn al een paar belangrijke stappen gezet, maar het hele proces moet nu verder geïntensiveerd en versneld worden. Er moet een onafhankelijke, ruimhartige schadeafwikkeling komen, waarbij ook de emotionele schade moet worden meegenomen. De Ombudsman noemt in zijn brief een zestel aanbevelingen. Kan de minister per aanbeveling zeggen wat hij ermee gaat doen? Dan hopen we ook dat de minister grondig ingaat op de suggestie voor een spoedige uitwerking van een integraal afbouwplan voor de gaswinning. Onze 50PLUS-afdeling in Groningen spreekt over het afbouwen in twaalf jaar. Hoe denkt de minister over de haalbaarheid van deze termijn? Het gaat hier om de inlossing van een ereschuld. Heel Nederland had en heeft profijt van gas. Herstel het fundament van vertrouwen van de Groningers, neem ze serieus en laten we vooral vooruit kijken. Zoek samen met ons als Kamer naar een schoner en veiliger energievoorziening, en dus naar een toekomst zonder fossiele brandstoffen. Dank u wel.

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Dank voor uw maidenspeech. Ik schors de vergadering even voor de felicitaties.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Het is wel mooi om te zien dat al die collega's hier zijn om jullie te feliciteren. Meestal is dat eenmalig; daarna moet u het zelf doen. Geniet ervan. Dan gaan we nu luisteren naar de heer Wassenberg namens de Partij voor de Dieren.

De heer Wassenberg (PvdD):

Voorzitter. Groningen, je zult er maar wonen. Huizen verzakken, muren scheuren, gevels worden gestut. Dan is de vraag hoe dat komt. De NAM weet dat wel: Groningen heeft een slappe bodem. Er is bodemdaling en er zijn wisselende grondwaterstanden. En dan de huizen: gebouwd op verkeerde funderingen, met verkeerde mortel, ongelijke zettingen, verkeerde constructies en achterstallig onderhoud. De omgeving helpt ook niet mee. Bouwwerkzaamheden in de buurt kunnen scheuren veroorzaken en vrachtverkeer doet dat ook. Dit klinkt te belachelijk voor woorden, maar het is een greep uit de verklaringen die de NAM ooit heeft aangevoerd om schade aan huizen en gebouwen in Groningen te duiden. Schade door aardbevingen zit er niet bij. Sterker nog, als ik het interview met de NAM-directeur in de Volkskrant van 8 april lees, is de NAM eerder slachtoffer dan veroorzaker van de aardbevingen. Als de krant vraagt

of de NAM de problematiek misschien onderschat heeft, zegt de NAM-directeur: "Onderschatting impliceert een voorstelling van de toekomst. Maar het overkwam ons ook. Er was geen plan." Er was geen plan? We hebben het over 100.000 schademeldingen in Groningen, en er was geen plan? Hoewel er allang aanwijzingen zijn dat de gaswinning aardbevingen kon veroorzaken, deed de NAM jarenlang alsof haar neus bloedde en zaaide ze bewust twijfel. De aardbevingen konden namelijk ook door iets anders worden veroorzaakt. De gedupeerden moesten maar bewijzen dat het door de aardbevingen kwam. Veel succes daarbij!

De schade die door de NAM en haar buikspreekpop, het Centrum Veilig Wonen, is aangericht, is niet eenvoudig te herstellen. Er zijn diepe, diepe wonden geslagen. Maar de NAM is niet de enige speler. De rol van de minister van Economische Zaken mag zeker niet worden onderschat, want niet de NAM maar de minister stelt de gaswinningsniveaus vast. Over de rol van de minister werd vorige week al gesproken bij de hoorzitting met de Onderzoeksraad Voor Veiligheid, die al in 2015 had geconcludeerd dat er te veel macht lag bij één ministerie. Het ministerie van EZ is immers hoeder van alle belangen die meespelen in het Groningse gaswinningsdossier: het belang van de leveringszekerheid, het financiële belang en het belang van de bewoners in het gaswinningsgebied. Die volstrekt tegenstrijdige belangen zijn allemaal in de hand van één ministerie. Dat leidt tot onduidelijkheid, belangenconflicten en ook tot wantrouwen. Het is een beetje alsof een advocaat tegelijkertijd de belangen van de dader en de belangen van het slachtoffer vertegenwoordigt en bovendien in veel gevallen rechter is in dezelfde zaak. Daar moet echt een einde aan komen. Dat vindt de OVV en dat vindt de Partij voor de Dieren. Ik verzoek de minister om de aanbevelingen van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid op te volgen en om verschillende ministeries verantwoordelijk te maken voor de verschillende belangen. Hierop krijg ik graag een reactie van de minister. Ik overweeg om op dit punt een motie in te dienen.

Er moeten nogal wat problemen worden opgelost: de schadeafhandeling, het terugwinnen van vertrouwen, de veiligheid en de toekomst van de Groningers. De Partij voor de Dieren pleit opnieuw voor een generaal pardon voor de schadeafhandeling. We moeten af van al die kostbare en slopende procedures.

De veiligheid kan nog steeds niet worden gegarandeerd. Dat de minister deze week bekend heeft gemaakt dat hij de gaskraan voor 10% dichtdraait, is een heel goede stap, maar dat is nog niet het nieuws waar wij op wachten en waar Groningen op wacht. Voor de Partij voor de Dieren moet die 10% heel snel gevolgd worden door een verdere reductie. Het niveau van 12 miljard kuub wordt vaak genoemd als een veilig niveau. Daar moeten we zo snel mogelijk naartoe. Hierop krijg ik graag een reactie van de minister, want hoe kan het dat het gaswinningsniveau nu ineens wel omlaag kan, maar eerder niet? Andere fracties hebben dat ook al gevraagd. De Partij voor de Dieren sluit zich bij die vragen aan.

Met betrekking tot de toekomst snakken Groningen en heel Nederland naar een visie, een horizon waarnaartoe kan worden gewerkt en geleefd. Maak duidelijk hoe en op welke termijn de gaswinning kan worden afgebouwd en maak tegelijk duidelijk hoe de regio kan worden geholpen zodra de gaswinning daalt. De centrale vraag hierin is hoe Gronin-

gen kan bijdragen aan en meeprofiteren van een groene transitie. Doen we dat met zonneparken? Doen we dat met wind? Ik hoor hierop graag de visie van de minister.

Ik kom op mijn afsluitende woorden. Alleen door tegelijk aan al deze problemen te werken, kan herstel van vertrouwen gerealiseerd worden. Ik noem het ruimhartig compenseren van de schade, het borgen van de veiligheid als een eigenstandig belang, het versneld terugbrengen van de gasproductie en het werken aan een toekomstvisie en aan een groene transitie.

De heer Nijboer (PvdA):

Voorzitter. Ik wil om te beginnen mevrouw Sazias en mevrouw Beckerman complimenteren met hun maiden-speech. Ze waren allebei bevlogen. Mevrouw Sazias heeft zich snel ingeleefd en ingelezen in de positie van de Groningers. Mevrouw Beckerman is er geboren en getogen, althans lang getogen. Ik ben geboren en getogen in Groningen. We kennen elkaar al even. Zij wist het verdriet van de Groningers indringend te verwoorden. Het doet mij ook verdriet om te zien hoeveel ellende er vierenhalf jaar na Huizinge nog is in Groningen. Ik woon er zelf. De hulpeloosheid en de moedeloosheid van mensen zijn immens. Dat moet de overheid en de politiek — dat ben ik met mevrouw Beckerman eens — zich aanrekenen.

Ik wil vandaag in het bijzonder het woord voeren over drie punten: de verminderde gaswinning, de verstrengeling en de verschillende petten die het ministerie van Economische Zaken op heeft en de positie van de mens.

Ik kom allereerst op de mindering van de gaswinning met 10%. Die zal op korte termijn plaatsvinden. De PvdA-fractie steunt dat, maar zij heeft wel vragen over de manier waarop die 10% tot stand is gekomen. Hoe kan het dat vorig jaar 24 miljard noodzakelijk was voor de leveringszekerheid in Nederland, maar het nu toch met 10% minder kan? Dat is toch bijna niet uit te leggen? Hoe kan het dat de berekeningen waaruit die 10% voortkomt eigenlijk alleen maar stoelen op onderzoeken van de NAM? Mevrouw Mulder zei daar ook al het een en ander over. Hoe kan degene die het meeste belang heeft bij veel gaswinning, de belangrijkste onderzoeken uitvoeren die tot het besluit leiden wat nodig is voor de leveringszekerheid? Hoe kan dat nou zo georganiseerd zijn? Hoe kunnen wij erop vertrouwen dat de mindering van 10% nog steeds de leveringszekerheid garandeert, terwijl het een jaar later anders is? Ik leg de minister grote en serieuze vragen voor.

Het tweede punt, dat hier hiermee te maken heeft, is alle petten die het ministerie van Economische Zaken op heeft. De Onderzoeksraad Voor Veiligheid wees daar twee jaar geleden al op. De OVV geeft aan dat er veel is gebeurd, maar dat er ook veel niet is gebeurd. Dit is het belangrijkste wat niet is gebeurd. Als je verantwoordelijk bent voor de veiligheid van de Groningers, de leveringszekerheid en de hoeveelheid gas die er wordt gewonnen, het investeringsprogramma in Groningen, de schadeafhandeling en de juridische protocollen en procedures, kan dat dan allemaal onder één pet plaatsvinden? Ik denk dat de conclusie na vierenhalf jaar moet zijn: nee, dat kan niet. Dat had je kunnen verwachten. Het kan niet. Dat moet uit elkaar worden getrokken. De onafhankelijkheid van het SodM, dat gebaseerd op rapporten van de NAM adviezen uitbrengt, kan

niet ook nog eens onder het ministerie van Economische Zaken vallen. Voor Groningen is meer nodig dan een Nationaal Coördinator die heel erg zijn best doet om het goed te coördineren. Wat de PvdA betreft moet er ook een eigenstandige verantwoordelijkheid komen, een soort deltaplanachtige verantwoordelijkheid, om het gebied weer perspectief te bieden. Dat kan niet allemaal onder één departement vallen. Hoe kijkt de minister daarnaar, gegeven hoe het nu, vierenhalf jaar later, is gesteld met het vertrouwen van de Groningers in de overheid? Dat moet de minister zich aanrekenen.

Het derde punt is de vraag hoe het nu in Groningen gaat. Het gaat gewoon niet goed. Het gaat echt niet goed. Er zijn mensen met kleine schades die worden geholpen, maar er zijn ook mensen die al een jaar, twee jaar of zelfs langer dan twee jaar niet meer in hun eigen huis wonen. Dat is ernstig. Ze weten niet eens hoe ze verder moeten, of hun huis wordt herbouwd, wie dat gaat betalen en hoelang de procedures nog lopen. Dat kan een overheid de mensen niet aandoen, maar dat gebeurt wel, nog elke dag. De Kamer is het daar breed over eens, dit zijn schrijnende gevallen en die mensen moeten snel worden geholpen. Er zijn heel veel moties over ingediend en debatten over gevoerd. Ik ben bij veel daarvan aanwezig geweest. Maar het is nog niet opgelost. Ieder van ons is bij mensen op bezoek geweest en we kunnen er tientallen noemen waar de ellende nog voortduurt. Dat kan niet. Dat kan de overheid niet accepteren.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik heet de heer Nijboer hartelijk welkom als nieuwe woordvoerder op dit dossier. We kennen hem inderdaad omdat hij bij heel veel van de debatten zat. Ik neem dan ook aan dat hij aan heel veel van de overwegingen van zijn fractie heeft meegedaan. Over zijn punt over de SodM heeft de Kamer een aantal keren moties ingediend. Ik heb toen nooit steun van de heer Nijboer of van de PvdA gezien. Vanwaar nu opeens deze grote ommekeer in het denken?

De heer Nijboer (PvdA):

De PvdA-fractie heeft zich altijd achter de conclusies van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid geschaard. Dit was daar een onderdeel van. Je kunt het hebben over de uitwerking en de vraag of SodM bij EZ of bij een ander departement moet, of dat er een delta-achtige aanpak moet komen. Dat zijn beginselen waar wij achter staan. Er zijn inderdaad heel veel moties ingediend over de vraag hoe je dat precies vormgeeft. De ene keer moest SodM onder I en M vallen, de andere keer onder Veiligheid en Justitie en weer een andere keer moest het op afstand. Er zijn allemaal afwegingen gemaakt waarom dat wel of niet werd gesteund. Het is mijn fractie echter helder dat het zo niet langer gaat. Het komt niet vaak voor dat een fractievoorzitter, een lijsttrekker en nu fractievoorzitter, excuses maakt en zegt: we hebben dit niet goed gedaan. Dat heeft mijn fractievoorzitter/lijsttrekker in Groningen wel gedaan. Er is heel veel niet goed gegaan en dat mag u ook de PvdA aanrekenen, want wij zaten in de regering. Ik voel mij daar ook op aangesproken. Overigens mag de hele Kamer zich dat aanrekenen, maar ook de PvdA, want wij zaten in de regering. Dus als u zegt dat wij in het verleden dingen niet goed hebben gedaan, dan beaam ik dat volledig.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Volgens mij is het belangrijkste in dit debat dat we proberen om vooral met elkaar goed voor de Groningers te zorgen. Ik hoop dat dat ook de toon van de komende debatten zal zijn. U leek net in uw inbreng echter te refereren aan het specifieke punt dat SodM van EZ naar I en M zou moeten. Over dat heel specifieke punt zijn ook heel specifieke moties ingediend. Ik begrijp nu dat u zegt: het moet onafhankelijker, maar dat kan op allerlei manieren worden geregeld.

De heer Nijboer (PvdA):

Zo is het.

Voorzitter. Ik had het over de ellende die er nu in Groningen is en bij zo veel mensen. Ik vind het bijvoorbeeld ook schrijnend dat er 1.600 huizen zijn geïnspecteerd en dat de conclusie wordt getrokken dat de schade niet door de aardbevingen komt. Ik kan dat als Kamerlid natuurlijk niet helemaal overzien, maar er zijn mensen die wel schade hebben, soms wel voor één of anderhalve ton. Die zitten nu met een brief en een voucher van €1.500 en dat is het dan. Dat kan toch eigenlijk niet. Die mensen moet je toch wel enige hulp en perspectief bieden? Dat kan toch eigenlijk niet zo? Hoe kan het dat dit zich voordoet, terwijl iedereen het hier erover eens is dat er wat moet gebeuren?

Ik hoop en denk dat het voor de Groningers het beste is dat de Kamer als één vrouw/man achter Groningen gaat staan. Ik proef en ik heb dat de afgelopen tijd ook gezien, dat verschillende partijen daar ook toe bereidheid zijn. De PvdA is daar zeker toe bereid.

De voorzitter:

Mevrouw Van Tongeren, de laatste interruptie.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Vindt de PvdA net als GroenLinks dat het onderzoek, waar zo veel van afhangt, wetenschappelijk gevalideerd moet zijn?

De heer Nijboer (PvdA):

Zeker. Er zijn heel veel moties ingediend en wij hebben de moties gesteund, waarin stond dat de NAM dat onderzoek niet moet doen en dat het wetenschappelijk moet gebeuren. Dat ben ik dus met u eens.

De heer Bruins (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik sta hier namens collega Carla Dik-Faber, die wegens persoonlijke omstandigheden hier niet kan zijn.

In de regio Loppersum is een zorgwekkende stijging van het aantal aardbevingen te zien. De breuken in de ondergrond lijken kritisch gespannen te zijn, aldus het staatstoezicht. Met andere woorden, er komen meer en zwaardere bevingen als de gasproductie wordt verhoogd. Hoogleraar Vlek meldde deze week dat de bodem in Noordoost-Groningen ernstig verzwakt is. Deze waarschuwing komt boven op de stapel rapporten, een stapel die sinds 2012 almaar hoger wordt. De ChristenUnie omarmt dan ook iedere stap in de richting van verlaging van de gasproductie. Maar

waarom was dit niet eerder mogelijk? Mevrouw Mulder en mevrouw Van Veldhoven vroegen dat ook al. Wat is er concreet veranderd in de cijfer- of modelmatige onderbouwing, zodat nu wel kan wat eerder niet kon? Wat is de concrete verandering in de modellen en berekeningen? En waarom is de verlaging pas per 1 oktober en niet per direct? We gaan immers weer de zomermaanden in, waarin de leveringszekerheid geen enkel probleem is. Het wordt lekker weer.

De winning bij Loppersum moest worden stilgelegd van de Raad van State, maar zij lag, zo bleek, niet helemaal stil. In 2016 werd nog 1 miljard kuub geproduceerd voor de zogenaamde waakvlam. Het SodM concludeert nu dat het inschakelen van de clusters in deze regio waarschijnlijk de oorzaak van de bevingen is. Waarom legt de minister de gaswinning bij Loppersum niet per direct geheel stil?

De beoordeling door het SodM van de rapportage van de NAM is zeer zorgwekkend. De NAM is niet in staat gebleken om completere en beter uitgewerkte beheersmaatregelen voor te stellen. Er zijn twijfels over het meet- en regelprotocol en de NAM heeft verzuimd een aantal onderwerpen voldoende uit te diepen. Hoe is het na inmiddels vijf jaar mogelijk dat onderzoeken en metingen niet onafhankelijk en niet compleet worden uitgevoerd? Wat gaat de minister hieraan doen?

Dan kom ik bij schadeafhandeling en versteviging. De bewoners zouden op nummer één komen te staan, maar ook daar is na vijf jaar nog steeds geen sprake van. De kritiek stapelt zich op, van de OVV, de Onafhankelijke Raadsman en de Ombudsman, zelfs nu de minister eindelijk erkent dat de schadeafhandeling onafhankelijk van de NAM moet plaatsvinden. Inmiddels zijn de Groninger Bodem Beweging en het Groninger Gasberaad uit het overleg gestapt. Ze zijn tegen een muur aangelopen, en een kwartier geleden maakte RTV Noord bekend dat het Openbaar Ministerie strafrechtelijk onderzoek moet gaan doen naar de aardbevingsschade die is veroorzaakt door de gaswinning. De vertrouwensbreuk is daarmee compleet. Ze zien de gemaakte afspraken over schadeafhandeling niet terug in de brief van vorige week en zijn het vertrouwen kwijt. Gaat de nieuwe brief van 19 april dat vertrouwen herstellen? Kan de minister daarop reageren? En hoe wil hij dat vertrouwen herstellen, zodat deze partijen weer aan tafel kunnen schuiven? Waarom heeft hij de adviezen genegeerd, bijvoorbeeld om arbitrage en contra-expertises te behouden? Waarom ontbreekt de koppeling tussen schadeafhandeling en versterking van woningen? We weten pas eind dit jaar op welke manier de meerkosten van versteviging worden vergoed. Dat is toch veel te laat?

Er is nog steeds geen compensatie van mijnbouwschade buiten het bevingsgebied. Er is wel een nieuwe methode op basis van een proef, maar deze proef had als uitkomst dat van de 33.048 beoordeelde schades er precies 0 aan mijnbouwactiviteiten gerelateerd werden. Er komt nu een bouwvouché van €1.500 voor alle schademeldingen, terwijl het geen erkenning van schade als gevolg van mijnbouw wordt genoemd. Waarom wordt hierbij niet de omgekeerde bewijslast toegepast? Moet de NAM niet gewoon aantonen dat de schade niet door mijnbouw wordt veroorzaakt, en alsnog de schade volledig compenseren? In Drenthe, in Langelo, is de Nationaal Coördinator uit het proces gestapt en wijst de NAM categorisch alle schadeclaims af. Dat is

toch geen onafhankelijke en eerlijke beoordeling van mijnbouwschade? Bevingen stoppen niet bij een provinciegrens.

Ik sluit af. Vertrouwen op herstel en herstel van vertrouwen: dat was enkele jaren geleden het motto. Dat lijkt nu mijlenver weg. De ChristenUnie pleit voor een afbouwplan, waarmee de winning in stappen wordt verlaagd, in combinatie met een grootschalige warmtetransitie, waarbij de provincie Groningen voorloper wordt bij de toepassing van innovatieve energietransitie en energiebesparing, plus een echt onafhankelijke beoordeling en een ruimhartige compensatie voor de gedupeerde Groningers en Drentenaren.

De heer **Graus** (PVV):

Mevrouw de voorzitter. De NAM en het Rijk dienen gas terug te nemen. Dat is altijd onze lijn geweest. Ik ben ooit, tussen 2006 en 2010, ook woordvoerder energie geweest. Ik neem het nu over van mevrouw Klever, die ons helaas verlaten heeft. Ook toen al zei ik: houd het eigen gas uit Groningen voor eigen burgers en importeer de rest. Handel in gas, maar houd dat eigen gas voor ons, ook om Groningen te ontzien. Ik zei dat toen al, tussen 2006 en 2010.

We hebben altijd gepleit voor een uitkoopregeling. Mevrouw Klever, die in de afgelopen jaren woordvoerder op dit dossier was, heeft ik weet niet hoeveel moties hierover ingediend. De woordvoerders hier weten dat. Er waren meerdere moties: over ruimhartige uitkoopregelingen, over het even snel herstellen van complexe schades, over het benutten van vrijgemaakte budgetten voor uitkoop in plaats van voor duurzaamheid, waaraan de mensen op dit moment niks hebben, over het gelijk behandelen van alle schades, ook die welke door de gaswinning zijn ontstaan buiten de contourenkaders, en over omkering van de bewijslast. Hierover zijn allemaal moties door de PVV ingediend, maar die zijn allemaal verworpen; ze haalden het niet. Ik ben heel blij dat bij sommige partijen de ogen nu eindelijk zijn geopend en dat zij ons daar nu in gaan steunen, samen met nog een aantal partijen die ons altijd hebben gesteund.

We willen dat er een onafhankelijk en eerlijk protocol komt ten behoeve van de schadeafhandeling, evenals een onafhankelijke leiding. Uit diverse bronnen hebben wij, alle Kamerleden hier, begrepen dat de huidige Nationaal Coördinator niet het benodigde mandaat heeft en ook niet onafhankelijk genoeg van het ministerie en mogelijk ook van andere overheden — dat weet ik niet; ik vraag de minister of dat zo is — kan opereren. Laat Groningers niet afhankelijk zijn van contra-expertises en laat het recht op een second opinion niet verdwijnen. Dat vraag ik aan de minister.

De PVV-fractie in de Provinciale Staten van Groningen wacht al maandenlang op antwoorden op een WOB-verzoek bij de Nationaal Coördinator waarmee alle correspondentie is opgevraagd. Als lid van de Staten-Generaal wil ook ik die inzien. Ik leg dat verzoek dus ook neer bij de minister. Het gaat met name om de correspondentie, de communicatie met betrekking tot uitkoop, versterking, schadeherstel, de contourenkaart en het Groninger Forum. Dat interesseert ons allemaal. Nogmaals, ik begrijp dat mogelijk niet alles openbaar kan worden gemaakt, al betwijfel ik dat aangezien de staatsveiligheid niet in het geding is, maar als lid van de Staten-Generaal wil ook ik die stukken kunnen inzien. Ik denk dat de Voorzitter me steunt als ik dat vraag, want we

hebben er gewoon recht op om die in te zien. Ik krijg op dat verzoek graag een reactie van de minister.

Hoe gaat de minister de regiefunctieproblemen oplossen en aanpakken? Ik heb het dan over de problemen die zijn ontstaan met de Nationaal Coördinator Groningen, gemeenten, de provincie en de nationale overheid. Hoe gaat de minister de rol van Economische Zaken verbeteren? En dat op een zo onafhankelijk mogelijke manier? Dat is namelijk heel moeilijk. Immers, bijna alles is gerelateerd aan de NAM of aan een van de ministeries. Begin er maar eens aan! Wie gaat de leiding krijgen? Wie gaat dat doen? En wie is onafhankelijk genoeg? In ieder geval niet de actoren die tot nu toe hebben gehandeld. Laat dat heel duidelijk zijn. Dat kan gewoon niet. Zij zijn niet onafhankelijk genoeg.

Alle actoren die met de gaswinning te maken hebben gehad, waaronder ook de overheid, hebben miljarden verdiend over de ellende, over de rug van onze Groningers. In Limburg speelt ook zo iets. Dat weet de minister ook. Ik heb het over de mijnbouwschade in Limburg. Daar komen we op een ander moment wel op terug. Ik ga daar nu niet op in. Ook wat daar is gebeurd, is een schande. De mensen zitten met de ellende. Dat kan niet. Er is een duur schadeafhandelingsstelsel opgetuigd, met commissies, taxateurs en consultants. Daar verdient iedereen flink aan. Dus eigenlijk verdient iedereen aan de ellende van de gedupeerden, terwijl de Groningers met complexe schade uiteindelijk zelf naar de rechter moeten om hun schade vergoed te krijgen. Dat kan niet. Dat kunnen we niet toestaan. Ik dank de PvdA ervoor dat ze eindelijk een handreiking wil doen. Daar ben ik echt dankbaar voor, want ik ben er een voorstander van dat we samen optrekken op dit onderwerp. Als mensen of dieren in de knel zitten, moeten we samen optrekken. Dat zouden we meer moeten doen. Eendracht maakt macht.

Bewoners bevinden zich in een uitzichtsloze situatie. Ze hebben ondraaglijke angst en verdriet. Wij hebben het hier altijd over economische schade, maar wat wordt er gedaan met de geestelijke en daardoor lichamelijke schade? Immers, uit geestelijke schade ontstaat heel vaak lichamelijke schade. Dat kun je bij iedere arts navragen. Wij hebben het hier echter enkel over economische schade, en daar helpen we de mensen ook nog niet eens voldoende mee. Ik vraag de minister: voldoe aan uw zorgplicht voor uw burgers, wees ook in uw demissionaire periode nog een held en zorg ervoor dat er ooit een straat in Groningen waar nog wel authentieke huizen staan, naar u vernoemd kan worden. De minister kan daarvoor zorgen. Wees barmhartig. Wees een goede herder. Ik zeg namelijk altijd: elke minister is een herder van onze schapen. Wees die herder. Er moet ruimhartig recht worden gedaan aan de gedupeerden. Daarom vraag ik om vermindering van de gaswinning, herstel van schade en vertrouwen — want vertrouwen is ook belangrijk — aardbevingsbestendig bouwen en versterken, een ruimhartige uitkoopregeling, onafhankelijke meetgegevens, een goed en voldoende gevuld schadefonds, het opvolgen van de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid en een onafhankelijke regiefunctie en coördinator. Daarbij laat ik het voor vandaag, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik tot slot het woord aan de heer Bosman namens de VVD.

De heer Bosman (VVD):

Voorzitter. Groningers voelen zich niet gehoord en niet betrokken bij de oplossingen, en zijn daar boos en teleurgesteld over. Dat begrijp ik maar al te goed, maar met begrip koop je niks. De vraag is hoe we dit oplossen, of eigenlijk met wie we het oplossen. We zullen de rollen en verantwoordelijkheden goed en helder moeten beleggen en waar nodig elkaar van ondersteuning moeten voorzien. Het moet geen vingerwijzen worden. De opgave die voor ons ligt is groot. Iedereen met schade als gevolg van aardbevingen moet die vergoed krijgen. Het is van belang dat we vaart maken. Als Zeeuw zeg ik: dit heeft dezelfde dynamiek als de Delta werken. We moeten grote beslissingen nemen, en ook durven nemen, met een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Het is goed dat de minister ervoor gekozen heeft om de gaswinning met 10% te verminderen. Ik durf dus te zeggen dat het systeem heeft gewerkt. De grenswaarden laten een opwaartse trend zien. Het Staatstoezicht op de Mijnen signaleert en informeert, en de minister onderneemt actie nog voordat de grenswaarden zijn bereikt. Mijn vraag aan de minister is wel waarom hij de verlaging pas op 1 oktober laat ingaan en niet eerder. Die vraag is ook door mijn voorgangers gesteld. Kan de minister daar een toelichting op geven? Graag hoor ik ook van hem wat de waakvlamstand bij Loppersum inhoudt. Welke hoeveelheid gas hoort daarbij? Graag krijg ik een verduidelijking.

Een toename van de bevingen geeft schade. Veel Groningers ervaren de afhandeling als traag en bureaucratisch. Het is daarom goed dat er een herziening gaat komen van de schadeafhandeling, zolang die maar in dienst staat van de schadeafhandeling en de Groningers ermee geholpen zijn. In de brief van de minister lees ik dat de zogenoemde second opinion wordt weggehaald uit het proces. Kan de minister uitleggen waarom? Geeft een second opinion niet de mogelijkheid om een uitspraak nogmaals te wegen? Wie zou die second opinion kunnen geven? Ik verwacht van de minister een goede uitleg. Tot nu toe ben ik er niet van overtuigd dat het weghalen van de second opinion een goede zaak is.

De opgave voor Groningen, de Groningers en de Groningse bestuurders is groot. Dat beseft ik maar al te goed. Het gaat niet alleen om schade vanwege de mijnbouw. Ook krimp, infrastructuur en economische ontwikkeling zijn zaken die op het bordje van de Groningse bestuurders liggen. Ik kan me voorstellen dat dit nogal een opgave is. Ten aanzien van krimp zullen de Groningse bestuurders moeten bedenken of het misschien beter is om tot herbouw van woningen over te gaan in plaats van tot versteviging. Ook moet er nagedacht worden over de consequenties die de hele operatie van verstevigen, verbouw en herbouw heeft voor buurten, wijken en misschien wel hele dorpen. Hoe ga je om met de leefbaarheid als de kern van een dorp in een verbouwing zit? Hoe ga je om met gesloten winkels tijdens die operatie? Hoe zorg je ervoor dat leefbaarheid blijft bestaan in de Groningse dorpen? Die zorgen zullen we gezamenlijk op moeten pakken. Gemeentebesturen, provincie en Rijk zullen hierin gezamenlijk op moeten trekken om dit goed te regelen. Zij moeten samen afspraken maken om de verbeteringen in gang te zetten en elkaar aanspreken als de afspraken niet nagekomen worden. Zij moeten vooral gaan staan voor de afspraken die gemaakt zijn. Pas als we dit samen aanpakken en er geen wij-zij-

discussie van maken, of een Groningen-Den Haag-discussie, kunnen we snel meters maken. Dat is iets waarop iedereen zit te wachten: een Groningen dat kan bouwen aan een toekomst zonder gekissebis over zaken die we gewoon moeten regelen.

De voorzitter:

Daarmee zijn we aan het eind gekomen van de eerste termijn van de Kamer.

De vergadering wordt van 11.42 uur tot 11.58 uur geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering. Ik heet in het bijzonder de klas van basisschool Het Veldhuis van harte welkom. Ik geef het woord aan de minister. De kinderen weten waar het over gaat.

Minister Kamp:

Voorzitter. Ze weten waar het over gaat. Het gaat over Groningen en dat is een onderwerp waar ook de beide sprekers die vandaag hun maidenspeech hebben gehouden, zich op gestort hebben. Ik denk dat we hebben kunnen vaststellen dat mevrouw Beckerman met veel gevoel heeft verwoord waar het uiteindelijk allemaal om gaat in dat gebied, namelijk om wat de mensen daar ervaren. Zij heeft verwoord met welke effecten van de aardgaswinning de mensen daar te maken hebben. De aardgaswinning vindt al tientallen jaren, vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw, in Groningen plaats. Mevrouw Beckerman heeft verwoord wat daarvan nu de impact is op het gebied en op de mensen. Zij vertaalt dat naar individuele mensen toe en dat doet ze zeer terecht, omdat het uiteindelijk om hen gaat. Ik wil haar, evenals mevrouw Sazias, complimenteren met haar maidenspeech.

Ook mevrouw Sazias heeft dat op haar manier gedaan. Zij heeft het verband gelegd tussen de transitie naar duurzame energie, de overgang van fossiele naar duurzame energie en de gewenste afbouw van de gaswinning in Groningen. Ik denk dat zij dat zeer terecht heeft gedaan, net zo goed als zij terecht heeft gewezen op de impact die alles wat rond de aardbevingen gebeurt heeft op de kinderen in dat gebied. Dat is iets waar we niet genoeg aandacht aan kunnen geven. Ik denk dan ook dat dat zeer terecht door mevrouw Sazias naar voren is gebracht.

Ik wil dus beide woordvoerders niet alleen complimenteren met hun maidenspeech, maar ook gelukwensen met het feit dat ze vanaf nu volwaardig deel uitmaken van het parlement. Het is een voorrecht om dat te mogen doen. Ik ben ervan overtuigd dat zij dit met heel veel inzet zullen doen en ik hoop ook dat zij dat nog heel lang zullen doen.

Voorzitter. Dit is volgens mevrouw Van Veldhoven het 125ste debat over energie in deze kabinetsperiode. De woordvoerders hebben opnieuw aangegeven wat er leeft in het gebied. Ik denk dat we dat het beste kunnen verwoorden als "gestold wantrouwen". Er is echt sprake van gestold wantrouwen in Groningen. Dat is de mensen in Groningen niet te verwijten, want dat is veroorzaakt door de gaswinning. Degenen die verantwoordelijk zijn voor de gaswinning, zijn daar dus verantwoordelijk voor. De NAM wint gas. De

rijksoverheid heeft daar vergunningen voor afgegeven. En ook ik als minister heb in deze kabinetsperiode verantwoordelijkheid gedragen voor wat er met betrekking tot de gaswinning en de aardbevingen in Groningen is gebeurd. Er is dus sprake van gestold wantrouwen en wij moeten het voor elkaar krijgen dat we dat oplossen. Wij moeten ervoor zorgen dat er weer vertrouwen in en betrokkenheid bij het werk komen dat overheden doen om de situatie daar te verbeteren. Ik geloof dat wij dat het allerbeste kunnen doen door te presteren, dus door ervoor te zorgen dat er in dat gebied echt dingen verbeteren. De problemen van mensen zijn veroorzaakt door iets wat echt fout is gegaan. Zij begrijpen heel goed dat die problemen alleen maar opgelost kunnen worden door het goed en beter te gaan doen. Gelukkig gebeurt dat.

In het laatste advies van het Staatstoezicht op de Mijnen kun je op bladzijde 6 zien dat het aantal aardbevingen in het gebied sinds het jaar 2013 is gehalveerd. Je ziet ook dat de sterkte van de aardbevingen veel minder is geworden. Het is bovendien zo dat er vorig jaar voor het eerst sinds 2005 geen aardbeving is geweest sterker dan 2,5 op de schaal van Richter. Dat zijn allemaal concrete verbeteringen die absoluut noodzakelijk waren. Ook zie je dat er een directe relatie ligt met wat we in de afgelopen kabinetsperiode gedaan hebben, namelijk de winning van aardgas meer dan halveren vergeleken met de tijd voor de huidige kabinetsperiode. Die concrete verbetering is gerealiseerd.

Van alle schademeldingen die er gedaan zijn in het gebied — dat waren 80.000 schademeldingen; het is vreselijk om te moeten zeggen — is 85% afgehandeld. Dat is in ieder geval gebeurd. Dat is een bijdrage aan het herstellen van het vertrouwen. Ik denk dat het ook een grote bijdrage is dat nu de situatie is bereikt dat iemand die schade heeft, die niet meer uit hoeft te knokken met de NAM. Iedereen snapt onmiddellijk dat de balans zoek is tussen een schademelder, een burger, en de NAM, een grote organisatie van Shell en ExxonMobil. Daarvoor in de plaats is degene gekomen die er hoort te zijn, namelijk de overheid. De overheid moet ervoor zorgen dat er regie is op wat er gebeurt en dat de zaken daar, inclusief de schadeafhandeling, op een nette manier worden afgewikkeld, zodanig dat de schademelders er ook vertrouwen in kunnen hebben.

De overheid heeft twee zaken gedaan. We hebben een aparte eenheid georganiseerd die met de uitvoering van de schadeafhandeling kan worden belast, het Centrum Veilig Wonen. Deze organisatie bevindt zich in het gebied en wordt bemenst door mensen uit het gebied. Deze mensen zijn in staat om te doen wat er moet gebeuren.

Het gaat er echter om wie er bepaalt wat er moet gebeuren. Wie stelt de schadeprotocolen vast? Wie stelt het handboek vast? Wie stuurt dat Centrum Veilig Wonen aan? Wie controleert dat Centrum Veilig Wonen? Wie handelt de schade af? Wie neemt de relevante beslissingen? Daar hebben we de Nationaal Coördinator Groningen voor aangesteld, ook weer een grote interbestuurlijke organisatie, waar honderden mensen werken. Deze mensen zijn daar geplaatst vanuit de provincies, de gemeenten en de ministeries in Den Haag. Zij werken samen onder de Nationaal Coördinator Groningen om ervoor te zorgen dat de publieke regie vorm krijgt. Eerst had de schademelder dus met de NAM te maken, maar nu heeft hij met de overheid, in de vorm van de Nationaal Coördinator, te maken. Die zorgt ervoor dat het Centrum Veilig Wonen de zaken kan afhandelen en dat doet

op een manier die hij wenst, die hij in de stukken heeft vastgelegd.

Wij zijn nu bezig om de schadeafhandeling anders in te richten. De Nationaal Coördinator heeft uit de vele gesprekken die in het gebied zijn gevoerd de terechte conclusie getrokken dat de ingewikkeldheid, de complexiteit van de hele procedure, een zorgelijke zaak is. Die leidt tot vertraging en vertraging leidt tot langdurige onzekerheid en vergroot de boosheid van mensen. Het leidt er ook toe dat er veel kosten gemaakt worden. Dat geldt komt niet terecht bij de mensen die schade lijden, maar bij de afhandeling van procedures. Van al het geld dat op dit moment naar het doel, schadeafhandeling, gaat, komt 58% bij de schademelders terecht. De rest blijft in het systeem zitten, in de procedures die gevoerd worden. Daar hebben de mensen uiteindelijk niks aan.

De Nationaal Coördinator heeft gezocht naar een mogelijkheid om al onze goede bedoelingen in de loop van het proces van schadeafhandeling te concentreren in het aller-eerste begin. Zodra er een aardbeving is geweest, stel je vast welk gebied daarmee te maken heeft en zorg je ervoor dat de mensen in het gebied geïnformeerd worden, zodat ze weten dat ze zich kunnen melden met eventuele schade. Vervolgens wordt die schade ook vanaf het begin krachtig aangepakt. Er wordt dus een grondig onderzoek ingesteld als er schade gemeld wordt. Wat is die schade precies? Wat kan de oorzaak zijn van die schade? Daar wordt een goede rapportage van gemaakt. Vervolgens wordt die beoordeeld door een onafhankelijke commissie. Het is dus niet zo dat één schademelder een besluit moet nemen. De onafhankelijke commissie, die ook nog deskundigen kan inschakelen, doet de beoordeling. Op die manier kunnen zaken in het allereerste begin van de procedure goed worden aangepakt en kunnen ze zo veel mogelijk worden afgehandeld. Als je dat voor elkaar krijgt, kun je ook de huidige lange procedure inkorten en kun je er elementen uit weghalen.

Hoe dit precies wordt ingevuld, moet de Nationaal Coördinator vaststellen. Hij is degene die voor twee belangrijke zaken verantwoordelijk is. In de eerste plaats is hij verantwoordelijk voor het vaststellen van het handboek en de protocollen. In de tweede plaats is hij verantwoordelijk voor het proces dat daarnaartoe leidt. Bij dat proces zullen de organisaties, de mensen en de bestuurders in het gebied betrokken worden, zodat ze zich ook kunnen herkennen in het eindresultaat. De Nationaal Coördinator is daar al een tijd mee bezig en gaat daar ook mee door. Uiteindelijk zal hij ook de stukken vaststellen, omdat hij degene is die namens de overheid is belast met de regie in het gebied en ervoor moet zorgen dat het gestolde wantrouwen, ook wat de schadeafhandeling betreft, weer kan worden opgelost.

Mevrouw Beckerman (SP):

De inwoners, vertegenwoordigd in de Groninger Bodem Beweging en het Groninger Gasberaad, willen op dit moment niet meer aan tafel zitten om mee te praten over het nieuwe schadeprotocol, omdat ze boos zijn vanwege het feit dat de minister al een voorschot neemt op het resultaat, op het nieuwe schadeprotocol. Zij willen dat het een onafhankelijk proces wordt. Gisteren heeft de minister in een klein briefje omstandig excuses gemaakt, maar nu hoor ik hem toch weer een voorschot nemen op de uitkomst. Wordt het nu een open proces en gaan deze organi-

saties dan weer aan tafel zitten of neemt de minister toch weer een voorschot op de uitkomst?

Minister Kamp:

Ik heb aangegeven wat de inzet is van de Nationaal Coördinator en die steun ik ook zeer. Hij heeft gezegd: we moeten ervoor zorgen dat we het beter doen in het begin, dat we het daar zodanig doen dat we daar de zaak op kunnen oplossen en we voorkomen dat mensen in een lange procedure terechtkomen. Als je dat voor elkaar krijgt, kun je dus ook elementen in die huidige procedure eruithalen en kan het dus beter gaan, maar hoe dat uiteindelijk precies vormgegeven gaat worden, komt in protocollen en een handboek te staan. Die stel ik niet vast maar de Nationaal Coördinator. Hij krijgt ook de gelegenheid om dat proces om daar te geraken, zo te laten verlopen dat hij er de overtuiging van heeft dat op een verantwoorde manier handboek en protocollen kunnen worden vastgesteld. Het is belangrijk om op dit moment van mijn kant duidelijk te maken dat ik een aantal dingen steun. Ik heb daar de afgelopen jaren ook heel hard aan gewerkt. Ik steun dat nu de situatie is bereikt dat de NAM eruit kan. De Nationaal Coördinator is er. Het Centrum Veilig Wonen is er. De laatste stap, de NAM eruit, kan gezet worden. Ik steun ook dat nu de NAM eruit gaat en dat er voor die zaken waarbij geen schade is erkend, toch een tegemoetkoming komt voor mensen die schade hebben gemeld; daar is een bedrag van 49 miljoen euro voor beschikbaar gesteld door de NAM. Dat vind ik ook een positieve inzet. Ik vind het ook positief dat de Nationaal Coördinator zich erop richt om in het begin van de procedure het werk veel beter te doen dan tot dusverre is gebeurd. Ik heb met mijn brief van 13 april aan willen geven dat ik dat goede ontwikkelingen vind en dat ik die steun, maar ik wil op geen enkele manier de Nationaal Coördinator minder vrijheid geven dan hij nodig heeft om op een goede wijze tot vaststelling van de protocollen en het handboek te komen. Daar heeft hij alle ruimte voor.

Mevrouw Beckerman (SP):

Nog een keer. De vertegenwoordigers van de inwoners, de Groninger Bodem Beweging en het Groninger Gasberaad willen op dit moment niet meer meepraten over een nieuw schadeprotocol en dat komt door opmerkingen gemaakt door de minister. Biedt hij hun zijn excuses aan zodat zij weer mee kunnen doen? Geeft hij hun zijn woord dat er niets vastligt en dat zij mee kunnen praten in een open proces?

Minister Kamp:

Zoals ik aangegeven heb, is de Nationaal Coördinator van plan om straks die protocollen en het handboek vast te stellen, nadat hij daar draagvlak voor verworven heeft in de regio. Dat is niet iets nieuws voor hem. Daar is hij al maanden mee bezig en hij is daarmee al ver gekomen. Hij heeft voor de aanpak, zoals hij die nu in zijn hoofd heeft, ook al mijn steun gekregen. Hij heeft ook de steun van de overheidsbestuurders in het gebied gekregen. Hij zet zich nu in om ook te zorgen dat er goed geluisterd wordt naar de organisaties van de mensen in het gebied om na te gaan hoe zij erover denken en welke gedachten van hen ook hun weerslag kunnen krijgen in die protocollen en dat handboek. Daar gaat hij verder aan werken. Daar heeft hij ook de vrijheid voor. Ik steun hem in dat proces.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Ik denk dat het belangrijk is om op dit punt helderheid te krijgen. Wie de brief van 13 april leest, zou die kunnen lezen als: dit zijn de elementen, hiertoe hebben we besloten, dit gaat er gebeuren. Dus even voor alle helderheid, in deze brief geeft de minister dus aan: ik zou hiermee kunnen leven maar als de NTG tot iets anders besluit, bijvoorbeeld om de arbiter niet op te heffen of op een ander punt van deze brief af te wijken, dan heeft hij dus die vrijheid?

Minister **Kamp**:

Het is zo dat die brief ook verwoordt wat er uit het voorwerk van de Nationaal Coördinator is gekomen, waar ook steun voor is bij de overheidsbestuurders in het gebied en waar ook steun voor is van mij, maar uiteindelijk gaat het erom dat je tot een afhandeling komt die het vertrouwen krijgt van de mensen in het gebied. De mensen in het gebied hebben zich georganiseerd. Dus met de organisaties van de mensen in het gebied moet gepraat worden en er moet naar hen geluisterd worden. Er moet ook voor gezorgd worden dat er uiteindelijk iets uitkomt waar zij zich in kunnen vinden en waar zij ook hun opvattingen in kunnen terugvinden. Dat zal dus nu het vervolgwerk zijn dat gedaan moet worden. De basis ligt er. De Nationaal Coördinator heeft die basis gelegd, hij gaat er nu mee verder. Hij krijgt daarvoor alle ruimte van mij en van de overheidsbestuurders in het gebied. Ik heb er veel vertrouwen in dat hij, met het vruchtbare overleg dat hij in het verleden al met die organisaties heeft gehad, in staat is om daarmee door te gaan en dit uiteindelijk tot een goede uitkomst te laten leiden.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

De enige manier waarop we in Groningen iets kunnen bereiken, is dat we het doen met de mensen daar. Er moet dus voor gezorgd worden dat dit protocol ook volgens de mensen in de regio echt tot vertrouwen leidt. Dat moet de basis voor iedereen zijn. De minister zegt dat dit een basis is. De NCG heeft dus alle ruimte om erop verder te werken, maar ook om ervan af te wijken. Die conclusie trek ik uit het antwoord van de minister.

Minister **Kamp**:

Zeker, maar ik heb wel een paar belangrijke punten die ik heel graag uiteindelijk erin wil zien. Ik wil graag dat het geld dat beschikbaar is voor schadeafhandeling bij de mensen terechtkomt en niet in procedures blijft hangen. Ik wil ook graag dat mensen niet lang in onzekerheid blijven, dat er dus niet een heel lange ingewikkelde procedure is die hen nog eens extra belast. Zij hebben al de belasting van de schade, en dan ook nog de belasting van de lange procedure. Ik wil ook graag dat de NAM op geen enkele wijze bij de schadeafhandeling betrokken is en dat deze helemaal onder de regie van de overheid in de vorm van de Nationaal Coördinator gebeurt. Wat ik heb verwoord in de brief van 13 april voldoet daaraan, maar dat is iets wat nu verder besproken gaat worden in Groningen. Wij zullen zien waar de Nationaal Coördinator uiteindelijk mee komt.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Met die drie uitgangspunten die de minister schetst, is iedereen het wel eens. Ik concludeer ook dat het proces dat

de Vereniging Eigen Huis schetst of het proces via de wet massaclaims ook nog steeds een mogelijk proces is. Alles ligt nog op tafel. De Nationaal Coördinator Groningen heeft alle vrijheid om met de Groningers te komen tot een proces waar zij mee kunnen instemmen. Klopt dat, minister?

Minister **Kamp**:

Er is geen controverse tussen mij en de Nationaal Coördinator. Ik zie de Nationaal Coördinator als degene die niet alleen voor mij, maar ook voor de andere ministeries, de provincie en de gemeenten in dat gebied leiding geeft aan de interbestuurlijke dienst. Hij is degene die in de eerste plaats vorm moet geven aan de publieke regie die daar moet komen. De NAM is er dus tussenuit gehaald bij de schadeafhandeling. Daarvoor moet iets anders in de plaats komen. Dat zijn wij met elkaar in de persoon van de Nationaal Coördinator. Die Nationaal Coördinator is iemand die grote ervaring heeft in het gebied, maar die ook zijn eigen ruimte wil hebben. Hij laat zich niet de wet voorschrijven. Hij weet dat het de bedoeling is om uiteindelijk de problemen die er zijn, samen met de Groningers op een voor de Groningers acceptabele manier op te lossen. Daarvoor zet hij zich in. Daarvoor werk ik samen met hem. Dat doen ook de lokale bestuurders en de provinciale bestuurders in het gebied. Wie bieden hem de ruimte die nodig is. Wij allen hebben er belang bij dat hij daarin succesvol is. Wij zullen hem daarin ook zo veel mogelijk ondersteunen.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Oké, alles ligt dus op tafel. Vervolgens zegt de minister dat de Nationaal Coördinator Groningen het nieuwe schadeprotocol vaststelt. Nu kun je in Nederland naar de bestuursrechter als een bestuursorgaan een besluit neemt. Stel dat je het niet eens bent met het nieuwe schadeprotocol, is het dan civiel recht of bestuursrecht waaronder mensen daartegen bezwaar kunnen maken? De Nationaal Coördinator heeft nu hybride mogelijkheden. Hij gaat civielrechtelijk contracten aan met de NAM, maar hij heeft als een afgeleide van de minister ook bestuursrechtelijke bevoegdheid. Is dat nieuwe schadeprotocol civiel recht of bestuursrecht? Hoe ziet de minister dat?

Minister **Kamp**:

Ik kan de juridische vragen die hieromtrent gesteld kunnen worden, nu niet beantwoorden. Wij zijn namelijk bezig met een wetsvoorstel waarin wij ook de positie van de Nationaal Coördinator versterken en vastleggen. Daarvoor hebben wij een voorstel gemaakt. Wij hebben daarop een reactie gekregen van de Raad van State. Ik heb daarover ook gesproken met de Raad van State. Wij bestuderen nu het advies en zullen daar in de ministerraad opnieuw over spreken. Daarna moet het verder worden ingevuld. Het is dus work in progress.

De **voorzitter**:

Mevrouw Beckerman, voor uw tweede interruptie.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Nog één keer, voorzitter, want er lijkt een soort parallelle wereld te ontstaan. Ik hoor de minister spreken over allerlei procedures en overleggen, maar feit is dat de inwoners op

dit moment niet meer aan tafel zitten. De Groninger Bodem Beweging en het Groninger Gasberaad willen niet meer meepraten. Wil de minister daar alstublieft op ingaan?

Minister Kamp:

Daar ben ik op ingegaan. Ik vind het van groot belang dat constructief wordt gesproken met de organisaties van de mensen in Groningen en dat er constructief overleg plaatsvindt. Ik heb de term "gestold wantrouwen" al genoemd. Ik begrijp heel goed hoe de mensen in Groningen aankijken tegen de NAM, tegen de overheden en tegen mij. Dat begrijp ik heel goed, maar ik weet ook dat we het moeten oplossen. Ik weet dat we het alleen kunnen oplossen als we tot een aanpak komen waarin zij zich kunnen vinden en als zij voldoende invloed hebben gehad op de totstandkoming ervan. Ik wil dus heel graag dat de organisaties van de mensen in Groningen weer aan tafel komen en met de Nationaal Coördinator daarover door gaan praten. Ik weet dat hij ook in staat is om dat voor elkaar te krijgen als wij de randvoorwaarden creëren. Van mijn kant zal ik zeer mijn best doen om die randvoorwaarden optimaal te laten zijn.

De heer Nijboer (PvdA):

Ik begrijp het wantrouwen over dit protocol heel goed. Een methode die wetenschappelijk beter wordt geacht, is toegepast op 1.600 gevallen. Daaruit bleek nul schade. Het is nogal wies dat de mensen die daar straks over gaan spreken, zeggen: nou, ik weet niet of deze methode wel zo betrouwbaar is als je die gaat toepassen op het hele gebied. Dit ging over de status van de methode. Mijn eerste vraag is of die ook anders kan worden. Mijn tweede vraag luidt als volgt. Iedereen is het erover eens dat de proceskosten moeten worden verminderd. Als dat echter ten koste gaat van de beroepsmogelijkheden van mensen, namelijk niet meer naar de arbiter kunnen en geen second opinion meer kunnen vragen, snap ik wel dat mensen het niet de aangegeven weg vinden. De proceskosten zitten namelijk vooral bij de NAM en de advocaten die daar een grote rol hebben gespeeld. Het gaat dus om twee zaken. Ten eerste de methode: als mensen verwachten dat ze schade hebben, moeten ze een reële kans hebben dat die ook wordt toegevoegd als aardbevingsschade. Sterker nog, we hebben in de wet opgenomen dat er omkering van de bewijslast geldt. Komt die ook tot uiting? Ten tweede: hebben mensen ook kans op een second opinion en een arbiter? Zijn dat zaken die nog kunnen worden besproken? Anders heeft het weinig zin om aan dat overleg deel te nemen.

Minister Kamp:

Het heeft zeer veel zin om aan het overleg deel te nemen. Als je niet aan het overleg deelneemt ... Er zal toch iets moeten gebeuren. Als er schademeldingen zijn, zullen die moeten worden afgehandeld. Nu de NAM door ons uit het proces is gehaald, moet er dus iets anders komen. We kunnen de schademeldingen niet laten liggen. Die schademeldingen moeten worden afgehandeld. Dat snappen de mensen in Groningen ook heel goed, alleen willen ze dat het op een zodanige manier gebeurt dat zij erbij betrokken zijn, zich erin kunnen vinden en ermee kunnen instemmen. Het is een moeilijke zaak voor de Nationaal Coördinator om dat onder de huidige omstandigheden voor elkaar te krijgen. Ik denk dat het hem helpt dat de NAM er echt uit is en dat

de organisaties — het Centrum Veilig Wonen en de Nationaal Coördinator Groningen — helemaal bezet zijn. De organisaties worden ook gesteund door de gemeentelijke overheden en de provinciale overheid in Groningen en worden ook door mij gesteund. Ook de Nationaal Coördinator weet zich gesteund. De aardgaswinning is meer dan gehalveerd. Het aantal aardbevingen is meer dan gehalveerd. De sterkte van de aardbevingen is sterk afgenomen. Vanuit die uitgangspunt moet hij proberen een situatie te creëren waarin hij de organisaties van de mensen in Groningen volop bij het overleg kan betrekken. Ik wacht af waartoe dat dan leidt. Welke stappen blijven er in het proces en welke niet?

De lengte van het proces is niet alleen aan de NAM te wijten. Wij hebben met elkaar ingesteld dat er een eerste schademelding is met een eerste schade-expert. Daarna kan er een tweede komen en mogelijk zelfs een derde. Vervolgens is er de arbiter en uiteindelijk kan men naar de rechter toe met omkering van de bewijslast. Het is een lange procedure waarvan mensen ook weer de nadelen ondervinden. Het is de bedoeling van de Nationaal Coördinator om de kwaliteit van de procedure te behouden terwijl de voor de mensen goede oplossing al in een heel vroeg stadium wordt bereikt, zodat ze niet worden meegezogen in dat lange proces. Dat probeert hij nu vorm te geven. Ik denk dat het heel verstandig is dat hij dat gaat doen. Ik wil hem daar graag volop in steunen.

De heer Nijboer (PvdA):

We zijn het echt eens dat het proces nu waardeloos verloopt. In sommige gevallen niet; bij kleine schades gaat het vaak goed. Maar in de meeste gevallen verloopt het waardeloos. Omkering van de bewijslast, wat hierin bij wet is geregeld en waar in de Kamer best voor is gevochten, moet echter wel het uitgangspunt zijn. Dat moet niet het eindpunt bij de rechter zijn. Bovendien moeten mensen wel beroepsmogelijkheden houden, want ze staan toch tegenover een machtig instituut, of het nou het Rijk, een overheid of de NAM is, dat allemaal advocaten kan inhuren en weet ik wat niet. Die twee uitgangspunten zou ik de minister willen meegeven. Ik raad hem aan om dit in het overleg wel tot de mogelijkheden te laten behoren, zoals het Groninger Gasberaad en de Groninger Bodem Beweging dat ook zeker zullen doen. Anders komt hij er met de bewoners weer niet uit.

Minister Kamp:

Ik ben het eens met de heer Nijboer. Het uitgangspunt van omkering van de bewijslast in Groningen is uitgepraat, het is vastgelegd en het moet gehandhaafd worden. In een nieuwe opzet moet dat ook het uitgangspunt zijn. Ik ben het ook eens met de heer Nijboer dat er altijd een beroepsmogelijkheid moet zijn voor de mensen in Groningen. Maar we moeten ook de lange procedure, waar nu grote problemen uit voortkomen, anders invullen. We moeten de kwaliteiten overeind houden, maar die al in het begin tot de best mogelijke uitkomst laten leiden. Dat is de inzet van de Nationaal Coördinator en ik denk dat dat heel terecht is.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Minister Kamp:

Ik ga verder met wat er recent is gebeurd. Ik heb tussentijds het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen gekregen. Laten we even teruggaan naar wat we besloten hadden. Het kabinet had besloten om voor een periode van vijf jaar een instemmingsbesluit te nemen voor een winningsplan. Het niveau van de winning in Groningen was 24 miljard m³ aardgas. Dit niveau was zodanig gekozen dat er een evenwicht was tussen een zo laag mogelijke winning en zo weinig mogelijk fluctuaties van jaar tot jaar. Op advies van het Staatstoezicht op de Mijnen was die 24 miljard m³ vastgelegd.

Maar er is ook vastgelegd dat we eens per jaar, op 1 oktober, zouden bekijken of er nieuwe feiten of omstandigheden waren. Ik heb natuurlijk nooit gezegd dat het SodM binnen dat jaar geen dingen zou mogen beoordelen en niet met nadere adviezen zou mogen komen. Het staatstoezicht heeft in dat eerste jaar, in de periode van 1 oktober vorig jaar tot 1 oktober dit jaar, de ontwikkelingen goed gevolgd en aanleiding gezien om tussentijds al met een advies naar mij toe te komen. Wij hebben door de vermindering van de aardgaswinning bereikt dat het niveau van de aardbevingen, het aantal aardbevingen en de sterkte daarvan, drastisch is teruggebracht, met name in het kerngebied Loppersum. Nu heeft het SodM vastgesteld dat in het gebied Loppersum, dat eerst het meest onrustig was en nu eigenlijk een heel rustig gebied is, vanuit die lage positie het aantal aardbevingen weer is toegenomen in het afgelopen halfjaar. Het is dus vanaf het lagere niveau toegenomen en het ging alleen om de omgeving van Loppersum. Het Staatstoezicht op de Mijnen heeft gewezen op de signaalwaarde die in het winningsbesluit is vastgelegd. Als die signaalwaarde overschreden wordt, moet worden bekeken of er iets moet gebeuren. Het SodM heeft gezegd dat in het gebied van Loppersum die signaalwaarde benaderd wordt. We zitten nog niet op die signaalwaarde van 0,25 aardbevingen per vierkante kilometer per jaar, maar we komen er wel in de buurt. Als je wel op die signaalwaarde komt, zo zegt het SodM tegen mij, dan moet je de aardgaswinning in stappen verminderen. De eerste stap moet 10% zijn. Je moet bekijken wat daar de effecten van zijn en vervolgens nadere besluitvorming plegen.

Het kabinet heeft gezegd dat het niet van plan is om te wachten totdat die signaalwaarde van 0,25 wordt bereikt. De overwegingen die SodM ons aanreikt in het advies, zijn zodanig dat het beter is om nu een stap te zetten, om nu de voorbereidingen in gang te zetten om die aardgaswinning in het gebied zo snel mogelijk weer met 10% terug te brengen. Dat besluit heeft het kabinet genomen, helemaal gericht op de veiligheid van de mensen in Groningen. Wat is nodig voor de veiligheid van de mensen in Groningen? Het advies van SodM ligt er en het kabinet heeft er een besluit over genomen.

Gelijktijdig speelt dat GTS, een overheidsbedrijf waarvan de aandelen beheerd worden door de minister van Financiën, voortdurend de ontwikkelingen bekijkt en beziet welke conclusies moeten worden getrokken. Ik hoorde een van de woordvoerders zeggen dat de NAM vaststelt hoeveel aardgas er in Nederland nodig is. Dat is een misverstand. Daar hebben ze niets mee te maken. Daar gaat GTS over, het bedrijf dat het gasnetwerk beheert, het bedrijf dat het gas vanuit de verschillende bronnen naar de mensen thuis en naar de bedrijven brengt. GTS stelt vast hoeveel aardgas

er nodig is in een gemiddelde winter. GTS had vorig jaar vastgesteld dat er in een gemiddelde winter 24 miljard m³ aardgas nodig is. Ze zijn voortdurend bezig om dit opnieuw te bekijken. Ze hebben het ook voorbereid voor de heroverweging die 1 oktober aanstaande plaatsvindt. De nieuwste inzichten worden daarbij betrokken. Ze hebben tegen mij gezegd dat ze daarover in juni met een advies zullen komen, maar daarop heb ik gewezen op het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen. Het kabinet zet daarop een lijn uit die inhoudt dat voorbereidingen worden getroffen om de winning conform de strekking van het advies zo snel mogelijk met 10% terug te dringen.

Ik heb GTS gevraagd naar de actuele gegevens en naar de conclusies die daaruit mogelijk getrokken moeten worden. GTS heeft mij laten weten voor de berekening van die 24 miljard m³ te zijn uitgegaan van een bepaalde kwaliteit van gas dat uit de kleine velden in Nederland afkomstig is. Dat wordt uitgedrukt in een Wobbe-factor. Dat is een technische term, waarvoor mijn verontschuldiging. Hoogcalorisch gas uit de kleine velden wordt naar de stikstoffabrieken gebracht. Daar wordt stikstof ingebracht, waarmee het gas op het niveau van het Groningse gas wordt gebracht. Dat gas uit de kleine velden, gemengd met stikstof, kun je dan in het systeem brengen. Dan hoeft je minder gas uit het Groningenveld te halen. GTS heeft vorig jaar berekeningen daarover gemaakt, uitgaande van een bepaalde Wobbe-factor. In de loop van het afgelopen halfjaar, driekwart jaar heeft GTS vastgesteld dat van de verschillen tussen de kleine gasvelden in Nederland gebruikgemaakt kan worden door het gas uit de velden met de laagste Wobbe-factor naar de stikstoffabrieken te brengen. Als je dat doet, kun je beter gebruikmaken van de stikstoffabrieken. Op dit moment wordt gebruikgemaakt van 65% van de capaciteit van de stikstoffabrieken, terwijl het mogelijk is om van 85% gebruik te maken. GTS zegt dan ook: we kunnen dat op 85% brengen, dan hebben we minder gas uit Groningen nodig; dat betekent dat de hoeveelheid gas uit Groningen die nodig is voor een gemiddelde winter niet 24 miljard m³ is, maar tussen de 21 miljard m³ en de 22 miljard m³ — dichterbij de 21 miljard m³ — ligt.

Dat heeft mij tot de conclusie kunnen brengen dat het verminderen van de gaswinning van 24 miljard m³ naar 21,6 miljard m³ of in die orde van grootte zoals door het SodM is aangegeven, er niet toe hoeft te leiden dat we de komende tijd met grotere fluctuaties te maken krijgen. Die 24 kan worden vervangen door ongeveer 21. Dat betekent dat wij wel de voordelen hebben van minder gas winnen, wat meer veiligheid oplevert, maar niet de nadelen van grotere fluctuaties. Die fluctuaties blijven hetzelfde. Met het besluit dat het kabinet nu heeft genomen om de voorbereiding in gang te zetten om per 1 oktober aanstaande 10% minder gas te winnen, kunnen we meer veiligheid voor het gebied bereiken. Daar is het om te doen. Wij hopen, in aansluiting op het advies van het SodM, dat dat tot een verdere verbetering in het gebied van Loppersum zal leiden. Dat is de achtergrond van de verschillende cijfers, de 24 miljard m³ en de 21,6 miljard m³ waarnaar de woordvoerders hebben gevraagd.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Dat maakt mij toch wel heel benieuwd in hoeverre deze optie vorig jaar al op tafel lag, toen we hebben besloten

om die 24 miljard kuub te doen. Ook toen hebben diverse fracties hier gevraagd of het niet mogelijk was om minder te doen. Ik weet in ieder geval van mijzelf dat ik de afgelopen jaren keer op keer heb gevraagd naar het gebruik van de stikstofcapaciteit. Ik ben wel een beetje geschokt dat we nu erachter komen dat het gebruik 65% was, terwijl 85% mogelijk was. Ik ben heel benieuwd hoe het nu zit. Wie bepaalt hoe het exact zit met de leveringszekerheid? Volgens mij is dit niet de manier waarop we dit zouden moeten aanvliegen. Ik maak mij hier grote zorgen over. Zo komen we er iedere keer met partjes achter, een soort salamitactiek, hoe dit wel of niet werkt. Dat geeft mij heel weinig vertrouwen, moet ik heel eerlijk zeggen.

Minister Kamp:

Dat is jammer, zeg ik oprecht. We doen dit juist op een zeer correcte manier. Er is natuurlijk geen sprake van dat ik op enig moment informatie van de Kamer weghoud. Integendeel, ik zorg ervoor dat alle informatie waarover ik beschik transparant is voor de Kamer en voor iedereen. Die komt op internet te staan. Al die berekeningen zijn voor iedereen toegankelijk. De berekeningen die vorig jaar zijn gemaakt door het overheidsbedrijf GTS — geen NAM, maar een 100% overheidsbedrijf — om zo laag mogelijk uit te komen, leidden toen tot 24 miljard m³. Men is daar voortdurend mee bezig gebleven. Op dit moment, aan de hand van wat er in de praktijk mogelijk bleek, is men tot de conclusie gekomen dat een verdere reductie mogelijk is. Men heeft dat dus ook zo vroeg mogelijk aan mij gemeld. Het zou pas in oktober aan de orde komen. Ze zouden er in juni mee bij mij komen. Nu is het april en op dit moment beschik ik al over hun voorlopige conclusies. Die conclusies leiden mij ertoe dat ik het SodM-advies kan opvolgen. Dat leidt per saldo tot verbetering van de veiligheid, omdat de fluctuaties die van jaar tot jaar optreden als gevolg van dat lagere niveau dat we nu kunnen vaststellen, niet optreden.

Wat iedere keer gebeurt, wat vorig jaar gebeurd is en wat nu weer gebeurt, is het volgende. Die onderzoeken van GTS en de ervaringen die ze opdoen, worden netjes op papier en op internet gezet. Iedereen kan daar kennis van nemen. Ik kan u verzekeren, mevrouw Mulder, dat de enige druk van mij uit die mogelijk door GTS ervaren kan worden, is dat ze voortdurend hun best moeten doen om bezig te blijven met dit onderwerp, om te kijken wat er gedaan kan worden en te zorgen dat ze de meest actuele conclusies trekken voor wat betreft het noodzakelijke niveau van gaswinning uit Groningen om in een gemiddelde winter in de behoefte van Nederland te kunnen voorzien. We weten met elkaar dat er meer wordt gewonnen als het kouder is. Dan krijg je dus fluctuaties. Dat leidt tot onveiligheid. Wij zoeken dus naar een balans tussen minder winnen en minder fluctuaties. Ook het SodM adviseert in die richting. In die richting is nu ook de conclusie getrokken door het kabinet.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Ik vraag me echt oprecht het volgende af. Over het Loppersumcluster heeft de Raad van State gezegd: dat moet zo minimaal mogelijk, eigenlijk gewoon nul. Dan wordt er toch een miljard kuub uitgehaald. Allemaal problemen. Daarom gaat het SodM ook weer onderzoek doen. Nu kan het naar beneden. Hoe correspondeert dat met de GTS en die 85% stikstofcapaciteit? Waarom gaan we niet direct naar 100 en gaan we misschien nog verder naar beneden? Ik snap dat

eigenlijk niet goed. Ik hoop echt dat de minister mij dat kan uitleggen, want ik vind het echt wel heel zorgelijk zoals het nu gaat.

Minister Kamp:

Nu legt mevrouw Mulder de verbinding met 1 miljard m³ die in het Loppersumgebied wordt gewonnen. In het Loppersumgebied werd aan het begin van deze kabinetsperiode 15 tot 16 miljard m³ aardgas gewonnen. Dat is dus teruggebracht, in eerste instantie tot 1,5 miljard m³ en daarna tot 1 miljard m³. Nu zijn we aan het kijken met degenen die daarbij betrokken zijn, wat de mogelijkheden zijn om het nog wat verder terug te brengen. Maar we moeten ons realiseren dat we op dit moment van de capaciteit in het Loppersumcluster afhankelijk zijn voor koude dagen in koude winters. Dan is het echt nodig om in korte tijd een heleboel gas uit dat gebied te winnen om te zorgen dat we de zaak in Nederland warm houden. Dat is dan echt nodig. Om te zorgen dat, op het moment dat het echt nodig is, die winning plaats kan vinden, is er dus een minimale hoeveelheid gaswinning daar nodig. We zijn dus al teruggegaan van 15, 16 miljard naar 1 miljard. Als het op technisch verantwoorde manier mogelijk is om verder terug te gaan, gaat dat zeker gebeuren. Er is ook geen enkele belemmering, want er is geen relatie tussen die 24 miljard m³ en de 21,6 miljard m³, als het advies dat het SodM gegeven heeft, precies wordt uitgevoerd, en die ene miljard winning in Loppersum. Dat betekent dat die winning in Loppersum gewoon een onderdeel is van het totaal. Minder winning in Loppersum leidt er dus niet toe dat het totaal dat we nodig hebben in een gemiddelde winter verandert.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Wat mij nou zo bezighoudt, is dat het SodM concludeert op die ene miljard kuub maar misschien wel op alle kuubs die gewonnen worden door de NAM, dat heel moeilijk aan de hand van het meet- en regelprotocol te achterhalen is of alle berekeningen kloppen. Dan komen we toch weer bij dat miljard uit in dat cluster van Loppersum. Kan dat nou niet verder omlaag? Hoe zit dat dan exact? Wat voor kennis is er dan over? Het begint voor mij wel een beetje lastig te worden.

Minister Kamp:

Op dit moment wordt bekeken of die vermindering met 1 miljard de maximaal mogelijke vermindering is of dat er nog meer mogelijk is. Daarvan zullen we de bevindingen krijgen, waaruit we vervolgens conclusies trekken, die we met de Kamer zullen delen. Het is allemaal vanzelfsprekend openbaar toegankelijke informatie, want je kunt alleen maar vertrouwen van de mensen in het gebied krijgen als ze precies weten wat daar gebeurt. Daarom volgen we de lijn dat alle relevante onderzoeken en rapporten, hoe technisch ook, op internet worden gezet. Datgene waarop wij onze besluitvorming baseren, kan op die manier worden gevolgd door de mensen in het gebied. Er is geen enkele remming om de winning in Loppersum nog minder te laten zijn dan 1 miljard kuub, als dat op een verantwoorde manier mogelijk is.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Ik ga ervan uit dat de minister het conceptwetsvoorstel over de positie van de Nationaal Coördinator ook op de site zet, zodat de Groningers dat bij de onderhandelingen kunnen betrekken. Wij staan hier om de regering te controleren. Keer op keer krijgen wij, bijvoorbeeld van GTS, een keurig overzicht van de jaren 2017 tot 2020 als het gaat om de benodigde hoeveelheid gas. Wij zagen de minister daarover door en hij legt uit dat het echt niet anders kan. Daarna horen we: nou ja, 24 kan ook wel. Ik ben er blij mee dat het minder kan zijn, maar hoe kan de Kamer nog op enige wijze volgen of controleren wat de gasbehoefte is? Die behoefte verandert immers blijkaar steeds. In het verlengde van wat collega Mulder vraagt: hoe kunnen wij nou weten of dat miljard kuub echt essentieel was? De rechter zegt dat de kraan helemaal dicht moet, anderen zeggen dat het op de waakvlamstand moet, maar een miljard kuub is echt een heleboel gas, en niet zomaar een waakvlammetje. Hoe kunnen we bij steeds wisselende getallen de regering erop controleren dat voor het allerbeste wordt gekozen en dat we zo laag mogelijk zitten qua gaswinning? Ik ben het spoor bijster, en ik zit al heel lang vrij diep op dit dossier.

Minister **Kamp**:

In zoverre bent u het spoor niet bijster dat inmiddels gerealiseerd is dat waar de gaswinning in 2012 48 miljard kuub was en in het jaar daarna ruim 53 miljard kuub, deze inmiddels is teruggebracht naar 24 miljard kuub, welk getal nu weer 10% omlaag gaat. Alle adviezen die ten grondslag liggen aan de besluitvorming zijn openbaar. Nu gaat het om twee concrete punten. Hoe zit het precies met de minimale behoefte aan gas in een gemiddelde winter? Vorig jaar is dat voor eenieder toegankelijk gemaakt. Het onderzoek van GTS, de getrokken conclusies en het kabinetsbesluit zijn toegankelijk gemaakt, en dat zullen we dit jaar weer doen. Ik zal daarvoor zorgen, zodat ook de mensen in Groningen kunnen zien hoe dat in elkaar zit en op grond waarvan de uiteindelijke conclusie getrokken is.

Mevrouw Van Tongeren wil het conceptwetsvoorstel over de positie van de Nationaal Coördinator op internet hebben. Voor wetsvoorstellen hebben we met elkaar een procedure afgesproken. De Raad van State wordt geconsulteerd en er is een internetconsultatie. Dat gebeurt steeds op bepaalde momenten, waarbij ook de ministerraad in beeld is. Ik volg daarvoor de normale procedures wat openbaarmaking betreft.

De **voorzitter**:

Zo is het.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Hoe kunnen Groningers dan op een zinnige wijze meepraten over het schadeprotocol als onduidelijk is in welk rechtssysteem zich dat bevindt, als onduidelijk is of de Nationaal Coördinator besluiten maakt die onder het civiele recht of onder het bestuursrecht vallen en als onduidelijk is of contracten met de NAM onder het civiele recht of onder het bestuursrecht vallen? Dan is dat meepraten van de Groningers toch een wassen neus? Eerst zegt de minister wat de uitkomsten moeten zijn, waarna achteraf wordt bekeken welk rechtssysteem van toepassing is. Hoe kunnen de Groningers dan op een serieuze wijze een bijdrage leveren?

Minister **Kamp**:

Als gesproken wordt van gestold wantrouwen, zou mevrouw Van Tongeren zich echt moeten afvragen of zij daaraan niet bijdraagt door te spreken van een wassen neus. We hadden aan het begin van deze kabinetsperiode de volgende situatie: als je schade had, moest je naar de NAM. Daar hebben we eerst het Centrum Veilig Wonen tussen gezet en vervolgens de Nationaal Coördinator. Daarna hebben we de NAM er helemaal uit gehaald. Nu de NAM eruit is, zijn we bezig met het vaststellen van het handboek en de protocollen voor de nieuwe situatie. Natuurlijk kun je daarover relevante vragen stellen en die zullen ook beantwoord moeten worden. Maar het is heel slecht om nu te zeggen dat wat daar gebeurt, een wassen neus is. Het gegeven is dat de NAM eruit is en dat de overheid de publieke regie neemt over de schadeafhandeling. De manier waarop dat gaat gebeuren, wordt vastgelegd in een handboek en in protocollen. Daarover heeft overleg plaatsgevonden met mij en met de bestuurders in Groningen. Er gaat nu verder overleg plaatsvinden met de organisaties van de mensen in Groningen. Laten we dat alsblijft geen wassen neus noemen, maar laten we vaststellen dat we doen wat noodzakelijk is. Alle vragen die daarover worden gesteld, zal ik proberen om in de loop van het proces te beantwoorden.

De **voorzitter**:

De heer Wassenberg.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Voorzitter, ik voel mij echt aangesproken op het feit dat ik slecht zou zijn of dat ik het wantrouwen in Groningen verder zou aanwakkeren.

De **voorzitter**:

Dat mag u rechtzetten.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Ik vind zelf de vraag die ik vanuit Groningen krijg, heel terecht. In wat voor rechtssysteem opereren we? Er wordt tegen de Groningers gezegd: kom meepraten en kom terug aan tafel; bekijk hoe een schadeprotocol in elkaar zit. Ik ben niet de enige jurist in de wereld. Juristen vragen dan als eerste: onder welk rechtssysteem valt mijn schadeprotocol, want dan kan ik daaraan bijdragen? Ik zou graag van de minister willen horen dat dit geen vraag is die een gebrek aan vertrouwen aanwakkert, maar dat het juist een relevante vraag is bij het opstellen van een schadeprotocol.

Minister **Kamp**:

De stelling dat het overleg in Groningen een wassen neus zou zijn, is geen constructieve stelling. De situatie is als volgt. De NAM is eruit gehaald en de publieke regie heeft inhoud gekregen. De Nationaal Coördinator heeft een zeer constructief voorstel gedaan voor het precieze functioneren van de regie en de manier waarop we de schade gaan afhandelen. Door hem is daarvoor de nodige bestuurlijke steun verkregen. Hij zal nu verder gaan met het overleg in het gebied. Het is zijn bedoeling dit tot een zodanige uitkomst te leiden dat de wijze waarop met de schades zal worden omgegaan, gedeeld kan worden door de mensen

in Groningen. Het is heel goed dat we dit doen. Het is heel goed dat we de positie van de Nationaal Coördinator proberen te versterken. Laten we het werk dat we nu doen, dit noodzakelijke en belangrijke werk, geen wassen neus noemen.

De heer Wassenberg (PvdD):

Even voor de duidelijkheid: we hebben het hier niet over een feitelijke vermindering van de gaswinning, maar over een verplaatsing. Er wordt dan misschien wel minder gas gewonnen in het Groningenveld, maar elders in Nederland wordt meer hoogcalorisch gas gewonnen, dat vervolgens via stikstoffabrieken wordt teruggebracht naar laagcalorisch gas. Er is een duidelijke relatie tussen aardbevingen en gaswinning. Gaan we de problemen niet verplaatsen? Er wordt nu gedaan alsof de gaswinning met 10% omlaaggaat, maar 10% wordt op een andere manier gewonnen. Kan de minister mij garanderen dat we de problemen niet verplaatsen? En nog belangrijker: kunnen we er niet voor zorgen dat we op de lange termijn minder gas nodig hebben? Kan de minister aangeven wat er precies gebeurt om ervoor te zorgen dat we dadelijk 10%, 20%, 50% of 100% minder gas gaan gebruiken, niet alleen uit het Groningenveld, maar helemaal?

Minister Kamp:

Het is niet zo dat er meer gas gewonnen gaat worden uit kleine velden. Behalve het grote gasveld in Groningen, hebben we in Nederland op de Noordzee en op het vasteland ook een heleboel kleine velden. Die kleine velden zijn bij voorrang benut. In 1999 was er sprake van een historisch lage productie van het Groningenveld, omdat er in de eerste plaats volledig werd ingezet op kleine velden. Die kleine velden raken langzamerhand uitgeput, maar ook het Groningenveld raakt uitgeput. We komen in een situatie waarin er steeds meer gas uit het buitenland moet worden geïmporteerd. Het is niet zo dat als er in Groningen minder gas wordt gewonnen, we daarom meer gas moeten winnen uit kleine velden. In Nederland is er een bepaalde behoefte aan gas. Die behoefte wordt voor een deel gedekt door Groningen, voor een deel door kleine velden, voor een deel door import uit Noorwegen en voor een deel door import uit Rusland.

De heer Wassenberg (PvdD):

Ik heb de minister toch duidelijk horen zeggen dat die 24 miljard kuub die eerst gewonnen werd, teruggebracht kon worden naar 90%, dus 21,6, omdat er nu ook gewonnen kan worden uit hoogcalorisch gas uit de kleine velden.

Minister Kamp:

Ik verontschuldig mij bij de Kamer voor het technische betoog dat ik op dit punt heb gehouden en dat voor de heer Wassenberg, die intelligentie niet onzegd kan worden, niet helemaal helder is geweest. Ik moet dat dus beter uitleggen. Wat ik heb willen zeggen en wat ik ga proberen beter te zeggen, is het volgende. De afgelopen jaren zijn we er achter gekomen dat we het hoogcalorische gas uit de kleine velden kunnen gebruiken. We kunnen dat transporteren naar de twee stikstoffabrieken die we hebben, daar mengen met stikstof en daar een kwaliteit van maken die vergelijkbaar is met Groningse gas, dat in de wereld een uniek

laagcalorisch gas is. Het hoogcalorische gehalte van de kleine gasvelden in Nederland verschilt. GTS heeft gezien dat het mogelijk is om met name het gas uit de gasvelden met een lage Wobbe-factor naar de stikstoffabrieken te leiden. Het andere, hoger calorische gas van die kleine velden gaat rechtstreeks naar met name de industrie in Nederland en naar de gascentrales. Het relatief hoger calorische gas uit de kleine velden gaat dus naar die stikstoffabrieken en daar kan dan gas worden geproduceerd dat het gas uit Groningen kan vervangen. Dat leidt er dus toe dat je minder gas uit het Groningenveld hoeft te halen. Dat heb ik in eerste instantie proberen toe te lichten. Ik hoop dat ik het in deze tweede instantie wat beter heb kunnen toelichten.

De voorzitter:

Uw tweede interruptie, mijnheer Wassenberg.

De heer Wassenberg (PvdD):

Dit is precies wat ik zeg. Er wordt minder uit het Groningenveld gewonnen, omdat het elders wordt gewonnen. Dat wordt dan via die stikstoffabrieken laagcalorisch gemaakt. Maar dat wordt dan toch gewonnen uit die hoogcalorische velden?

Minister Kamp:

Zeker, maar we winnen al tientallen jaren gas uit de kleine velden. We hebben in Nederland vier bronnen van gas: Rusland, Noorwegen, de kleine velden, zowel op de Noordzee als op het vaste land, en het Groningenveld. Dat hoogcalorische gas wordt voor een bepaald doel gebruikt. Het laagcalorische gas wordt vooral gebruikt voor de huishoudens in Nederland. Daarnaast zijn er 300 industriële bedrijven op dat laagcalorische gas aangesloten. De meeste industriële bedrijven maken echter gebruik van het hoogcalorische gas. Dat hoogcalorische gas komt uit drie bronnen: de Nederlandse kleine velden, Rusland en Noorwegen. We halen nu uit die kleine velden de relatief laagst calorische gassen weg. Die brengen we naar de stikstoffabrieken. Doordat we dat op deze manier doen, hebben we kunnen bereiken dat er minder gas uit het Groningenveld gewonnen hoeft te worden. Er vinden dus verschuivingen plaats in de gaswinning uit kleine gasvelden die toch al plaatsvond. Het is dus niet zo dat als gevolg van wat we hier aan het doen zijn, er meer gas uit de kleine velden gewonnen moet worden. Het gas uit de kleine velden wordt op een andere, verstandige manier ingezet.

De heer Nijboer (PvdA):

Ik heb het technische betoog goed geprobeerd te volgen. Ik ben het op zichzelf met de minister eens dat we veel informatie krijgen, ook over de technische besluitvorming en dergelijke. De grote vraag is wel waarom dit vorig jaar niet kon en nu wel. Waarom was vorig jaar 24 miljard leveringszekerheid noodzakelijk — toen waren er ook al stikstoffabrieken en toen was er ook al laag- en hoogcalorisch gas — en waarom kan het nu minder zijn? Waarom moesten wij vorig jaar instemmen met 24 miljard, omdat anders de fabrieken dicht zouden gaan en de verwarming uit zou gaan, en kan het nu met minder?

Minister Kamp:

Waarom het nu met minder kan dan vorig jaar, heb ik net uitgelegd. In de afgelopen kabinetsperiode hebben wij geleerd. Het eerste wat we geleerd hebben is dat we de stikstoffabrieken voor dit doel kunnen inzetten. Daar waren die stikstoffabrieken oorspronkelijk niet voor bedoeld. Die stikstoffabrieken waren bedoeld om op het moment dat het nodig was en dat er iets extra's moest gebeuren, in te zetten. Wij hebben de afgelopen vier jaar ontdekt dat we die stikstoffabrieken ook permanent kunnen laten draaien en op die manier kunnen zorgen dat we minder gas uit Groningen hoeven te winnen. Dat is dus het eerste wat we hebben geleerd.

Het tweede dat we nu geleerd hebben, is dat we daar, door op een verstandige manier het gas geselecteerd vanuit die kleine velden naar die stikstoffabrieken te leiden, nog meer profijt uit kunnen trekken en dat we nog minder gas uit het Groningenveld hoeven te halen. We leren voortdurend op grond van ervaringen hoe we dingen beter kunnen doen. Toen we ons viereenhalf jaar geleden bewust werden van de grote problematiek in Groningen, zaten we met het probleem dat de oplossingen niet helder waren. De oplossingen moesten voor een deel worden uitgevonden, in de theorie en in de praktijk. Daarin hebben we inmiddels heel veel bereikt. Dit laatste is daar ook weer een bijdrage aan.

De heer Nijboer (PvdA):

Het is helder dat er steeds meer informatie beschikbaar komt. De PvdA-fractie is ook blij dat er minder wordt gewonnen. Dat neem ik dan zo aan. Een ander punt is het advies van het SodM om 10% minder te winnen en de totstandkoming van dat advies. Boven de brief staat "ministerie van Economische Zaken" en op de eerste pagina staat vijf keer het woordje "NAM". In de brief staat dat de SodM verbaasd is over het feit dat er helemaal niet goed is gekeken hoe die winning plaatsvindt, dat er helemaal geen overleg is geweest over de vraag hoe je het eigenlijk met minder zou kunnen doen, met het oog op leveringszekerheid. Het belangrijkste argument voor de Kamer is namelijk het vaststellen van het minimumniveau. De minister heeft dus gelijk dat wij alle technische informatie hebben gekregen. Maar hoe is het mogelijk? Het kan toch niet langer zo doorgaan dat de NAM zo'n grote invloed heeft in die analyses van wat er nodig is voor de leveringszekerheid, terwijl de NAM zo'n groot belang heeft bij zo veel mogelijk winnen?

Minister Kamp:

Maar de NAM maakt die analyses niet. De enige die die analyses maakt, is GTS; en GTS is een 100% staatsbedrijf en de aandelen daarvan worden door mijn collega van Financiën beheerd. GTS staat daar net als het kabinet, het ministerie van Economische Zaken, en u, neutraal in. Wij doen ons best om de dingen die in het belang zijn van de Nederlandse burgers, in dit geval de mensen in Groningen, zo goed mogelijk te doen. GTS maakt als staatsbedrijf analyses van wat je in een jaar met een gemiddelde winter minimaal nodig hebt om ervoor te zorgen dat we in Nederland niet in de kou komen te zitten. Die berekeningen maken ze; daar heeft de NAM niets mee te maken. Die worden naar het kabinet gebracht en op grond daarvan kunnen wij weer conclusies trekken. Als de heer Nijboer zegt dat er verbeteringen mogelijk zijn en er misschien

expertise van anderen bij ingeschakeld moet worden, dan wil ik dat zeker niet uitsluiten. Maar ik geef aan dat niet de NAM maar overheidsbedrijf GTS dit doet.

De heer Nijboer (PvdA):

Ook GTS is erbij betrokken en gaat inderdaad na wat er mogelijk is. Het gaat echter nog om andere zaken: de seismiciteit, de impact van waar je boort bij welke put, de fluctuatie over het jaar, en de impact op aardbevingen, waar het allemaal om te doen is. Dat zijn allemaal analyses van de NAM, die ook weer samenhangen met hoe je die leveringszekerheid over het jaar bepaalt. Dat doet GTS. Het is allemaal heel ingewikkeld, maar dat is hoe het is; dat hangt allemaal met elkaar samen. Dan zegt het SodM dat de NAM al die berekeningen doet en dat het daar grote twijfels bij heeft. Het SodM zegt: 10%. En geen 1% of 2%, omdat dat heel weinig is, zo zeggen ze in de persconferentie. Ook verbaast het het SodM hooglijk dat er niet fatsoenlijk overleg is om te bezien hoe het minder kan met dezelfde winning. Dat is wat ze zeggen. En dat doet de NAM. Het verbaast het SodM dat de NAM dat niet zegt in de NAM-rapportage, terwijl de NAM belang heeft bij veel winnen. Dat stel ik hier aan de orde.

Minister Kamp:

Het is ondenkbaar dat er dingen in Groningen gebeuren waar de NAM helemaal niet bij betrokken is. De NAM is de organisatie die al 40, 50 jaar lang gas wint in Groningen. Daar zit een heleboel expertise. Daar zit ook de verantwoordelijkheid om dat op een goede manier te doen. Wij hebben het Staatstoezicht op de Mijnen om daarop toe te zien. Het SodM komt, ook deze keer, weer met aanbevelingen naar mij toe. Zij zien mogelijkheden om dingen te verbeteren. Ik ben daar heel blij mee. Ik ga dus al die aanbevelingen uitvoeren die in dat advies van het SodM staan. Ik heb geen enkele beperking voor wat betreft het uitvoeren van aanbevelingen van SodM. Integendeel, SodM zegt op dit moment tegen mij: hou vast aan die 24 miljard m³ en ga pas terug op het moment dat de signaalwaarde van 0,25 aardbevingen per vierkante kilometer per jaar voor het gebied van Loppersum — dat is namelijk het enige gebied waar het speelt — wordt overschreden. Wij hebben nu gezegd dat dat de enige aanbeveling is die wij niet opvolgen. We blijven nu niet op die 24 miljard m³ zitten. We sturen er nu al op aan om zo snel mogelijk naar die vermindering van 10% toe te gaan. Het Staatstoezicht op de Mijnen is voor mij ook een mogelijkheid om het proces steeds beter in de hand te krijgen en de zaak steeds beter te organiseren. Ik ben dus blij met die adviezen en maak daar dankbaar gebruik van.

De voorzitter:

Tot slot op dit punt, mijnheer Nijboer.

De heer Nijboer (PvdA):

Inderdaad tot slot. In de kern komt het volgens mij op het volgende neer. De NAM heeft heel veel invloed gehad op de schadeafhandeling. Die invloed gaat er nu uit. De NAM heeft heel veel invloed op de onderzoeken naar aardbevingsgerelateerde schade en de effecten van gaswinning. Daar staat niet iets onafhankelijks boven. Het SodM moet dat eigenlijk doen, maar dat is weer afhankelijk van het ministerie van Economische Zaken. Bij het CPB staat het feit dat

het SodM daarbij hoort, daar niet boven, maar dat staat wel gewoon op die brieven. En dat terwijl EZ ook nog andere belangen heeft, namelijk handelsbelangen, gasbelangen enzovoorts. De belangen in het gasgebouw in Nederland zijn veel te veel verstrengeld en met elkaar verbonden. Daar moeten we vanaf. Het toezicht moet onafhankelijk, het wetenschappelijk onderzoek moet onafhankelijk en de NAM moet veel minder invloed krijgen.

Minister Kamp:

Het toezicht is volstrekt onafhankelijk. Wat de kennisvergaring betreft: als je daar gas wint, heb je natuurlijk heel veel expertise en ook veel verantwoordelijkheden. Je moet dus ook dingen onderzoeken. De NAM krijgt dat door het SodM aangewezen: je wilt daar iets; toont op basis van onderzoeken maar aan dat dat verantwoord is en hoe je dat het beste kunt doen. De NAM krijgt vanuit het SodM dus gewoon opdrachten om onderzoeken te doen en doet dat ook. Daarnaast hebben wij met elkaar vastgesteld dat het heel nuttig is om op onderzoeksgebied ook iets te creëren wat helemaal los staat van de NAM, waarin expertise kan worden verzameld en wat dus ook weer benut kan worden door het SodM. De verantwoordelijkheid van de NAM blijft. De NAM kan nog steeds onderzoeksopdrachten krijgen, maar er moet ook iets onafhankelijks komen. We hebben daarom met elkaar gewerkt aan een kennisprogramma, dat opgezet wordt. Bij dat kennisprogramma worden universiteiten en allerlei experts betrokken. Dat komt te staan onder leiding van een onafhankelijke wetenschappelijke commissie. Daar zijn nu mensen voor aangezocht. Zij gaan binnenkort dus met hun werk beginnen. Er is ook al overleg gaande in het gebied, in de regio, om vanuit het gebied onderzoeksvragen te vergaren die vervolgens neergelegd kunnen worden bij dat kennisprogramma onder leiding van die onafhankelijke wetenschappelijke commissie. Ik denk dat we daarmee weer een verdere verbetering doorvoeren. Het SodM wordt optimaal benut. Straks kunnen we ook deze onafhankelijke wetenschappelijke commissie met dat kennisprogramma benutten. Zo zijn we voortdurend bezig om dingen te verbeteren. Het allerbelangrijkste is — dat zeg ik nog een keer — dat de gaswinning meer dan gehalveerd is en dat het aantal aardbevingen meer dan gehalveerd is. Van de schademeldingen is 85% afgehandeld en afgedaan en we hebben voor de afhandeling van de schade een opzet gemaakt waarbij de NAM helemaal buiten beeld is gebracht.

De voorzitter:

Voordat ik mevrouw Van Veldhoven het woord geef, wil ik de minister iets vragen. De minister is bijna een uur bezig, waarvan drie kwartier met het reageren op interrupties, terwijl de Kamerleden ook in hun inbreng heel veel vragen hebben gesteld. Ik wil dus even de stand van zaken op het punt van de beantwoording weten, ook in verband met onze stemmingen vandaag en de mensen die dit debat volgen. Hoever is de minister?

Minister Kamp:

Ik heb mijn agenda op aanreiken van u in ieder geval vrijgehouden tot 17.00 uur.

De voorzitter:

U bloeit helemaal; dat zie ik.

Minister Kamp:

Als u mij hier langer wilt hebben, ben ik daar zeker voor beschikbaar. U zei dat ik een uur het woord heb gevoerd en dat ik daarin een kwartier mijn eigen verhaal heb kunnen houden. Daar ben ik zeer dankbaar voor. Ik zal proberen om daar nu mee door te gaan.

De voorzitter:

Waarmee? Nog een uur? Nee toch?

Minister Kamp:

Nee, ik denk dat de Kamerleden vooral hebben geïnterrumped over wat zij als de belangrijkste onderwerpen zien. Daarmee ben ik dus ook al voor een belangrijk deel op de inbrengen van de woordvoerders ingegaan. Ik heb nog een paar algemene punten en dan kom ik aan de inbreng van de woordvoerders toe.

De voorzitter:

Ik wilde ook weten of een aantal vragen al zijn meegenomen bij de reactie op interrupties. Dat is dus het geval. Ik geef mevrouw Van Veldhoven het woord.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Ik wil nog even doorgaan op het punt van de heer Nijboer. We hebben eigenlijk twee soorten volumevraagstukken. De ene soort is: hoeveel winnen we in totaliteit in het jaar? De minister heeft zojuist aangegeven waarom hij nu denkt dat we nog verder naar beneden kunnen. Daar heb ik straks ook nog een vraag over. En inderdaad wordt door GTS vastgesteld hoeveel we nodig hebben. Een andere vraag is: hoe wordt de hoeveelheid gas die we dan nodig hebben, gewonnen over het veld? Dat is de capaciteitsleveringszekerheid. Hoe zorgen we ervoor dat, als het ineens heel koud wordt, we genoeg gas kunnen oppompen, zodat op dat moment aan alle vraag kan worden voldaan? De NAM doet studies naar de capaciteitsleveringszekerheid. Maar er is wel een relatie tussen enerzijds de plek waar je het gas op dat moment uit het veld haalt en in welke hoeveelheden en anderzijds de seismiteit. Vandaar ook de vraag, die ook door mevrouw Mulder werd gesteld, of daarop een onafhankelijke toets kan plaatsvinden. Immers, op dit punt levert de NAM de input; het wordt niet door GTS vastgesteld. Klopt dat? Is de minister tot zo'n toets bereid?

Minister Kamp:

Mevrouw Van Veldhoven heeft gelijk: er zijn twee vormen van leveringszekerheid. De ene vorm van leveringszekerheid is dat je door het jaar heen het gas kunt leveren waarvan de mensen in Nederland afhankelijk zijn. De andere vorm betreft de piekmomenten. Als het bijvoorbeeld in de winter 15 graden vriest en iedereen op maandagochtend de verwarming aanzet en gaat douchen, dan zie je een enorme piek in de behoefte aan gas. Dat is wat mevrouw Van Veldhoven bedoelt als ze het heeft over de capaciteitsleveringszekerheid. Voor met name dat soort momenten hebben we de capaciteit van Loppersum nodig. Dat is ook een van de onderwerpen waar SodM over spreekt. SodM zegt: wij hebben niet het gevoel dat optimaal duidelijk is, dat we voldoende helder hebben wat daaraan allemaal aan berekeningen ten grondslag ligt en wat je daarover het beste

kunt beslissen. Ik ben dat met SodM eens. SodM weet het niet goed. De NAM weet het zelf ook niet goed. Het is een groot gasveld met verschillende compartimenten. Als je één compartiment in een bepaalde periode heel erg benut, dan heeft dat in dat compartiment zelf even een effect, maar na enige tijd wordt dat compartiment weer aangevuld vanuit de andere compartimenten, wat ook weer invloed heeft op het hele gasveld. Hoe dat allemaal precies zit, weten ze allemaal niet goed. Mevrouw Van Veldhoven zegt: je zou wat dat betreft niet alleen moeten afgaan op onderzoeken die de NAM doet in opdracht van SodM, maar je zou ook het onafhankelijke kennisprogramma met de wetenschappelijk onafhankelijke commissie daarmee moeten belasten. Ik denk dat mevrouw Van Veldhoven daarin gelijk heeft. SodM zal dus ook zeker samen met die commissie bezien hoe het ervoor kan zorgen dat op deze manier een bijdrage aan het geven van duidelijkheid wordt geleverd. Ik ben het eens met mevrouw Van Veldhoven.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Heel fijn. Misschien kunnen we ook bij het volgende punt tot zo'n conclusie komen. De minister zei: er wordt nog steeds onderzocht of een verdere daling kan. Hij refereerde er net aan dat dit onderzoek in de afgelopen tijd heeft geresulteerd in het inzicht dat je met die stikstofconversie meer kunt. Die staat nu op 85% in plaats van op 65%. Mijn vraag aan de minister is of hij verwacht dat daar nog verdere ruimte in zit. En wat zijn de andere lijnen waarlangs hij onderzoekt of de vraag feitelijk verder naar beneden kan, en daarmee ook de winning?

Minister Kamp:

Wij doen het volgende. De vraag naar gas terugbrengen is iets waarover we in andere debatten in dit huis al veel hebben gesproken. Dat speelt zich af in het kader van de energietransitie. Wij willen in Nederland zo gauw mogelijk overgaan van fossiele energie naar duurzame energie. Daar steken we heel veel geld in. Daarin hebben we al heel veel bereikt en we zullen in de komende jaren op dat punt nog grote vooruitgang zien. Het eerste probleem vanuit Gronings perspectief is echter dat, zolang je nog fossiele brandstof nodig hebt, gas — dat is de schoonste fossiele brandstof — niet de eerste fossiele brandstof is die uitvalt. Het tweede probleem, vanuit Groningen gezien, is dat alle huishoudens in Nederland apparatuur hebben die alleen maar geschikt is voor het Groningse gas. Dat is een gegeven. Daardoor is heel Nederland van het Groningse gas afhankelijk. Die beide dingen compliceren de zaak dus. Dat zijn de problemen waarmee we te maken hebben en waarvoor we oplossingen moeten vinden. Het kabinet is daar voortdurend mee bezig en presenteert dat ook aan de Kamer, die vervolgens weer haar opvatting daarover heeft. Ik denk dat we op dit punt de grote lijn steeds naar voren moeten halen. We zijn er in Nederland in geslaagd om de overgang van fossiele energie naar duurzame energie onomkeerbaar op gang te krijgen. We steken heel veel geld in duurzame energie. Ondertussen zijn we er ook in geslaagd om de zaak zo te organiseren dat we de gaswinning in Groningen meer dan hebben kunnen halveren. Als gevolg daarvan is de seismiciteit ook met meer dan de helft teruggebracht. Dat is de grote lijn. We zijn met heel veel dingen bezig en er moet nog veel gebeuren, maar er is ook al veel bereikt.

De voorzitter:

Echt tot slot, mevrouw Van Veldhoven.

Mevrouw Van Veldhoven (D66):

Een heel korte vraag: ziet de minister nog verdere ruimte in het nog verder benutten van de stikstofconversiecapaciteit? Die zit nu op 85%. Zit daar nog rek in of kan dat niet vanwege onderhoud of iets dergelijks?

Minister Kamp:

Het lijkt mij heel nuttig om de Kamer weer eens bij het geheel van de stikstoffabrieken te betrekken. Het beste moment daarvoor lijkt mij het moment dat er een nieuw kabinet is. Dat zal het besluit dat het huidige kabinet niet heeft genomen, namelijk of er eventueel nog een volgende stikstoffabriek bij komt, op zijn bordje krijgen. Ik denk dat dat een goede gelegenheid is om aan te geven wat we nu hebben aan stikstoffabriekcapaciteit, in welke mate die benut wordt, welke speling er eventueel nog is, wanneer de nieuwe fabriek zou kunnen gaan werken — het vierde kwartaal van 2021 — en of dat nog zinvol is op dat moment. Ik denk dat dat het moment is om het geheel voor de Kamer inzichtelijk te maken.

Mevrouw Beckerman (SP):

Ik hoor de minister steeds herhalen: ik heb de gaswinning gehalveerd. Sorry, voorzitter, maar ik word daar een klein beetje chagrijnig van. Want u was niet degene die de gaswinning heeft gehalveerd, minister. De Groningers hebben dat bij de rechter afgedwongen. Ik heb zelf het woord gevoerd in de Raad van State. Het waren de Groningers die u gedwongen hebben de gaswinning te halveren. Ik ben er trots op dat de Groningers steeds een vuist hebben gemaakt. Ik vind het wel treurig dat dit het systeem is: dat we continu naar de rechter moeten en dat we continu moeten vechten. Ik zou u willen vragen om in te gaan op de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid om het nu radicaal anders te doen. De OVV beveelt aan om te stoppen met vechten, pleisters plakken en juridiseren, en de mensen weer voorop te stellen. Zou u in willen gaan op de aanbevelingen van de OVV of, liever nog, zou u die nu allemaal over willen nemen?

Minister Kamp:

Ik spreek niet over "ik" maar over het kabinet. Het kabinet neemt besluiten. Binnen het kabinet is het mijn portefeuille. Ik draag in eerste instantie de verantwoordelijkheid om de dagelijkse gang van zaken te behartigen en om voorstellen aan het kabinet te doen. Ik speel daar zelf een belangrijke rol in. Daarom leg ik hier ook verantwoording af aan de Kamer en moet ik in dat verband over "ik" spreken. Ik ben daar immers gewoon aanspreekbaar voor.

Het is niet zo dat de mensen in Groningen tegen mij in via de rechter de verlaging van de gaswinning hebben moeten afdwingen. Dat is gewoon niet waar. Wij hebben zelf als kabinet steeds besloten tot vermindering van de gaswinning. Op een gegeven moment was er een niveau van gaswinning van 30 miljard m³. Toen is er een procedure geweest bij de Raad van State. Die heeft de uitspraak gedaan dat de winning naar 27 miljard m³ moest worden

teruggebracht. Ondertussen was ik daar al op vooruitgelopen. Ik had het toen al richting de 25 miljard m³ teruggebracht. Daarna is het naar 24 miljard m³ gegaan. Nu ben ik vooruitlopend op een advies van het Staatstoezicht op de Mijnen alweer een stap verdergegaan. Het kabinet is een stap verder gegaan. We treffen de voorbereidingen om 10% te verminderen, uitgaande van 24 miljard m³. Het is dus gewoon pertinent onjuist dat het tegen het kabinet of tegen mij in afgedwongen moest worden bij de rechter. Het kabinet heeft daar voortdurend zelf het initiatief toe genomen. Het heeft steeds gewerkt aan de vermindering van de gaswinning in Groningen omdat dat de enige mogelijkheid is om ervoor te zorgen dat je de aardbevingsproblematiek vermindert en de situatie voor de mensen in Groningen verbetert.

We hebben het rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid gekregen en we hebben de Kamer laten weten dat we alle aanbevelingen opvolgen en uitvoeren. De Onderzoeksraad Voor Veiligheid is nu met een vervolgrapport gekomen en heeft op een aantal punten kritiek gehad. Wij zullen met een reactie daarop komen. Die gaat ook naar de Kamer. Ik kan alvast verwijzen naar een brief van het Staatstoezicht op de Mijnen. Dat zegt dat in het tweede rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid wordt gesuggereerd dat er sprake zou zijn van een toename van de aardbevingen. Dat is niet waar, zegt het SodM. Het staatstoezicht zegt: we hebben veel meer en veel betere apparatuur, waardoor we ook veel kleinere aardbevingen in het gebied kunnen meten. Als gevolg daarvan worden er nu aardbevingen in beeld gebracht die in het begin niet in beeld gebracht zijn. Als je de werkelijke ontwikkeling van de seismiciteit wilt bekijken, moet je op bladzijde 6 van het laatste advies van het staatstoezicht kijken. Daar zie je hoe de ontwikkeling is. Net als het kabinet en het staatstoezicht doet de Onderzoeksraad Voor Veiligheid zijn uiterste best om te proberen om bij te dragen aan verbetering van de situatie voor de mensen in Groningen. Ik ben zeker dankbaar voor alle handreikingen en aanbevelingen die ik kan opvolgen. Dat doe ik graag. Voor zover dat nog niet voldoende gebeurd is, zal ik bekijken hoe dat alsnog het geval kan zijn. Ik zal dat in mijn reactie op het tweede rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid wat meer in detail weergeven voor de Kamer.

De voorzitter:

Nu gaat u verder en dan ook naar een afronding, zo begrijp ik.

Minister Kamp:

Ik ga nu verder met de punten die ik voorafgaand aan mijn reactie op de inbrengen van de woordvoerders meer in zijn algemeenheid naar voren wilde brengen.

De voorzitter:

Dat is goed.

Minister Kamp:

Het gaat nu over de ingangsdatum voor de verlaging van de gaswinning. Ik loop vooruit op het advies van het staatstoezicht. Het SodM zegt dat je nu op het niveau van 24 miljard moet blijven. Dat doen we niet. Wij gaan voorbe-

reiden om naar 10% minder te gaan. Wat is de eerste mogelijkheid om dat te kunnen doen? Wij zitten in een lopend gasjaar, want het gasjaar in Nederland loopt van 1 oktober tot 1 oktober. Dat betekent dat wij de eerste zeven maanden van het lopende gasjaar achter de rug hebben.

In die eerste zeven maanden is er gemiddeld 2,2 miljard m³ aardgas gewonnen. Gedurende de resterende vijf maanden van dit gasjaar is er nog een winning van 1,7 miljard m³ per maand mogelijk. Die winning van 1,7 miljard m³ is nodig, omdat er, ook als de winter voorbij is, nog steeds vraag naar gas is. De vraag is weliswaar veel minder, maar die is er wel. Er is bijvoorbeeld vraag naar gas vanuit Nederland en vanuit Duitsland, België en Frankrijk, waar men voor een deel ook aangesloten is op het laagcalorische Groningse gas. Bovendien hebben wij een hoeveelheid van 5 miljard m³ aardgas nodig om de opslag in Norg te vullen. Die 1,7 miljard is de komende vijf maanden dus nodig. Ik kan de verlaging dus materieel per 1 oktober aanstaande doorvoeren.

Daarnaast zijn er ook nog procedurele redenen. Ik kan niet zomaar de gaswinning verminderen of vermeerderen. Daar moeten procedures voor gevolgd worden. Er is een Mijnbouwwet en een instemmingsbesluit. Daar moet ik ook mee dealen. Dat leidt er allemaal toe dat het binnen de periode dat het praktisch mogelijk is, volgens mij ook formeel mogelijk is. Dat betekent dat we niet op 1 oktober gaan besluiten om iets te gaan doen, maar dat we dat nu al zodanig voorbereiden dat het op 1 oktober onmiddellijk doorgevoerd kan worden. Wij zouden de verlaging met 10% dus met ingang van het nieuwe gasjaar kunnen realiseren. Dat wat betreft de datum.

Ik ben al ingegaan op een aantal punten van mevrouw Van Tongeren. Zij vroeg ook hoe het zit met de twee ton die bij de laatste behandeling van de begroting van Economische Zaken beschikbaar is gesteld voor juridische procedures tegen de NAM. Dat geld staat op de begroting en kan dus aangewend worden. We zijn nu bezig om de NAM helemaal uit de schadeafhandeling te halen en om als overheid de schadeafhandeling over te nemen. Dit is volgens mij dan niet het goede moment om procedures tegen de NAM te voeren. Ik zie op dit moment niet hoe ik in Groningen constructief gebruik kan maken van de ruimte die mij geboden is in de begroting. Ik denk dat het goed is om ons onder regie van de Nationaal Coördinator te concentreren op een goede, alternatieve invulling voor het moment dat de NAM uit de schadeafhandeling is. Ik laat dit bedrag dus op de begroting staan. In de loop van de komende maanden zal duidelijk worden hoe het allemaal precies ingevuld gaat worden. Dan zal er mogelijk ook een opvolger zijn, die er conclusies uit kan trekken en kan bekijken of er een zinvolle invulling gegeven kan worden aan die begrotingspost. Op dit moment heb ik, gegeven de huidige situatie, geen voornemen om er invulling aan te geven.

De voorzitter:

Ik wil graag weten of nu alle vragen van mevrouw Van Tongeren zijn beantwoord. Mevrouw Van Tongeren, dit is uw laatste interruptie. Dan kunt u alles in één keer meenemen.

Minister Kamp:

Ik ga even kijken welke vragen ik verder nog heb van mevrouw Van Tongeren.

Mevrouw Van Tongeren sprak ook over de schades in het buitengebied. Er waren ongeveer 1.600 schades buiten het aardbevingengebied die gemeld zijn. Met alle beschikbare wetenschappelijke kennis en alle relevante expertise die verzameld konden worden, zijn er allerlei onderzoeken gedaan naar elk van die gevallen. Behalve die wetenschappelijke begeleiding hebben we daar ook een bestuurlijke begeleiding bij gehad. Uit al die onderzoeken is uiteindelijk de conclusie getrokken dat wat er aan schades was gemeld buiten het aardbevingengebied, de band met aardgaswinning niet kon worden aangetoond en dat het ook niet te verwachten is dat die alsnog aangetoond kan gaan worden. Op zichzelf is dat niet zo vreemd omdat het buiten het aardbevingengebied is, maar we hebben daar met open oog onder leiding van de Nationaal Coördinator naar laten kijken. Hij heeft de zaak georganiseerd, zodanig dat het zowel wetenschappelijk-inhoudelijk als ook qua bestuurlijke begeleiding op orde was. Uiteindelijk zijn die conclusies getrokken. De Nationaal Coördinator denkt dat die manier van aanpak niet alleen voor dat buitengebied maar ook voor het aardbevingengebied zelf waardevolle elementen heeft. Er is ook aangegeven door de begeleidingscommissie welke waardevolle elementen dat zouden kunnen zijn en welke elementen beter zouden kunnen worden. Dat is ook het voorwerk dat hij benut om uiteindelijk de schadeprotocollen en het schadehandboek in het aardbevingengebied vast te stellen.

Mevrouw Van Tongeren sprak ook over de winst van het Centrum Veilig Wonen. Dat is een privaatrechtelijke organisatie. Als die minder uitgaven heeft dan ze aan inkomsten heeft, dan moeten degenen die daarvoor verantwoordelijk zijn een besluit daarover nemen. Het is een organisatie die heel veel geld kost. De middelen die daarvoor beschikbaar zijn, moeten voldoende zijn om haar werk te doen. Het is geen organisatie om winst te maken. Hoe daar precies met tekorten of kleine overschotten omgegaan wordt, daar heb ik op dit moment geen opvatting over.

Dit waren de vragen van mevrouw Van Tongeren.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Er was een aangenomen motie om een budget beschikbaar te stellen voor rechtszaken van Groningers die dat willen. Vervolgens is er een in meerderheid gesteund amendement gekomen om dat geld beschikbaar te stellen. De Nationaal Coördinator heeft rondgevraagd in Groningen of er geschikte zaken zijn. En nu zegt de minister dat hij dat geld doodleuk niet gaat uitgeven. Is dat nou een stap om het vertrouwen van Groningers in de overheid en in de politiek te herstellen? Wat is het grote probleem om mensen die dat toch willen, naar de rechter te laten gaan? Als de minister 2 miljoen winst van het Centrum Veilig Wonen al een klein bedrag vindt, is twee ton eigenlijk helemaal een verwaarloosbaar bedrag. Waarom mogen Groningers dat geld niet gebruiken van deze minister?

Minister Kamp:

Het ging om ondersteuning van juridische procedures. Ik ben erop gericht om het niet tot juridische procedures te

laten komen. De laatste stap die we daarvoor gezet hebben, is dat er een arbiter ingezet is om voordat het bij de rechter komt, het op een praktische manier tot een uitkomst te laten leiden. Het allerbelangrijkste was dat we de NAM uit dat schadeproces haalden. De bedoeling van het amendement was om proefprocedures te financieren die dan tegen de NAM gevoerd zouden kunnen worden. Op het moment dat je de NAM eruithaalt, creëer je een nieuwe situatie. Dan is het niet verstandig om vervolgens weer juridische procedures te gaan beginnen. Mensen in Groningen schieten niets op met juridische procedures. Ze schieten wel iets op met een correcte en snelle afhandeling van schade en daar richt ik mij op.

Mevrouw Van Tongeren (GroenLinks):

Ik ben er uitermate in teleurgesteld — dat kan de minister zich voorstellen — dat ondanks het feit dat twee keer een meerderheid in deze Kamer zich ervoor uitgesproken heeft, de minister het toch gaat voorleggen. Juridisch mag hij dat echter. Mijn tweede vraag gaat over onderzoek waarop zo ongelooflijk veel schadeclaims afgewezen worden. Is dat een peer reviewed onderzoek, dat dus echt een wetenschappelijke basis heeft? Is de minister bereid om te zorgen dat onderzoek op basis waarvan dit soort belangrijke zaken gebaseerd zijn, wetenschappelijk gefundeerd is en dat allerlei bestaande normen, zoals de NEN- en de ISO-normen, daar goed bij betrokken zijn?

Minister Kamp:

Ik heb mij er de afgelopen maanden van vergewist dat de Nationaal Coördinator, als hij zich met dit soort zaken bezighoudt, zeer veel aandacht voor details heeft. Hij zorgt ervoor dat degenen die onderzoeken naar die 1.600 schade-meldingen in het buitengebied hebben gedaan, daar met de goede instelling naartoe gaan en de goede deskundigheid hebben. Hij zorgt ervoor dat daarbij de goede wetenschappelijke begeleiding beschikbaar is. Hij zorgt er ook voor dat dit hele proces bestuurlijk bewaakt wordt door een begeleidingscommissie met een samenstelling die hij vertrouwt. Uiteindelijk zijn er conclusies uit gekomen die zowel door de begeleidingscommissie als de Nationaal Coördinator zijn getrokken. Ik denk dat dit op een zorgvuldige manier is gebeurd. Daar hebben wij weer van geleerd wat wij kunnen gebruiken voor het kerngebied, het aardbevingsgebied zelf. Over de manier waarop wij dat doen, heb ik net al het nodige gezegd. Ik heb dus de vaste overtuiging, gelet op mijn ervaringen met de Nationaal Coördinator, dat het op een zeer verantwoorde manier, ook wetenschappelijk gezien, is gebeurd.

De voorzitter:

Gaat u verder met uw betoog.

Minister Kamp:

Mevrouw Beckerman gaf terecht aan waar het in Groningen uiteindelijk om gaat, namelijk de problemen waarmee de mensen te maken hebben en hoe die in individuele gevallen eruitzien. Zij heeft daar terecht de nadruk op gelegd. Zij heeft daarbij gezegd dat er een toegenomen activiteit is in de Groningse bodem. Dat is niet waar. Er is veel minder activiteit in de Groningse bodem. Maar juist in het kerngebied waar de grootste vermindering was gerealiseerd, is

recent weer enige toename vastgesteld. Die lag nog beneden de grenswaarde. Wij hebben daarop direct gereageerd door voor de totale gaswinning in Groningen met ingang van 1 oktober een vermindering van 10% mogelijk te maken.

Mevrouw Beckerman heeft een aantal vragen gesteld waarop ik reeds kon ingaan. Zij sprak ook over het gebied in Langelo, over de gasberging Norg in het Drentse gebied. In het gebied buiten het aardbevingsgebied in Groningen kan ook op een of andere manier schade ontstaan. Degene die de schade veroorzaakt, is daarvoor aansprakelijk. Dat is de NAM. Als de uitkomst niet naar genoegen van de schademelder is, kan de schademelder naar de Technische commissie bodembeweging gaan. Die gaat zich dan in die zaak verdiepen, stelt daar zo nodig deskundigen voor aan en zal vervolgens ervoor zorgen dat de zaak op een nette manier wordt afgewikkeld. Ik zal daar zelf ook zeker op toezien. Het is echter belangrijk om vast te stellen dat er in het aardbevingsgebied van Groningen sprake is van een heel specifieke problematiek, omdat daar een enorm groot veld is en de effecten daar ook groot zijn. Verder is het allemaal in mindere, in andere mate het geval. Vandaar dat er speciaal beleid is voor het Groningse aardbevingsgebied en dat er goede voorzieningen zijn elders. Onder andere kan een Technische commissie bodembeweging worden ingesteld. Onder andere is er een meldpunt waar mensen op de goede plek kan worden gewezen, zodat zij naar hun gevoel niet van het kastje naar de muur worden gestuurd.

Op de onafhankelijke wetenschappelijke activiteiten ben ik ingegaan.

Mevrouw Van Veldhoven heeft ook een groot aantal punten reeds beantwoord gezien, neem ik aan.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Ik dacht: laat ik even wachten totdat de minister klaar is. Ik heb een aantal vragen gesteld over Langelo en de schade-afhandeling daar. Mensen merken dat de bodem in beweging is doordat er ingepompt wordt en uitgepompt wordt. Er is gewoon bodembeweging, het zijn geen aardbevingen. Er is echt wel bodembeweging waar de mensen last van hebben. Dat is dan gewoon mijnbouwschade. De vraag is hoe dat wordt opgelost, wetende dat het allemaal direct verband houdt met dat wat we in het Groningenveld aan het doen zijn.

Minister Kamp:

Daarop heb ik antwoord gegeven, mevrouw de voorzitter.

De voorzitter:

Ja, dat klopt. U zei alleen dat het vragen waren van mevrouw Beckerman, maar het waren vragen van mevrouw Mulder.

Minister Kamp:

Mijn verontschuldigingen.

De voorzitter:

Maar het antwoord is inderdaad gegeven.

Minister Kamp:

Ja, ik zie dat u zoals steeds gelijk hebt, voorzitter. Ik had deze vraag moeten beantwoorden met het noemen van de naam van mevrouw Mulder. Ik kijk even of ik nog andere vragen van mevrouw Mulder heb te beantwoorden alvorens ik doorga met de vragen van mevrouw Van Veldhoven.

Mevrouw Mulder vroeg hoe de regio wordt betrokken bij de besluiten over het gewijzigde opslagplan voor Norg. Eind maart 2017 heb ik een gewijzigd opslagplan voor Norg ontvangen. De procedure die moet worden gevolgd, is vastgelegd in de Mijnbouwwet en houdt in dat er advies moet worden gevraagd aan alle regionale overheden, dus de provincie, de gemeenten en de waterschappen. Er is voor iedereen een mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Op een gegeven moment wordt het opslagplan voor iedereen ter inzage gelegd, dus ook voor de Kamer. Het wordt niet apart met de Kamer gewisseld, omdat het een procedure is die in de Mijnbouwwet is vastgelegd. Die procedure wordt zorgvuldig gevolgd. Zowel de bestuurders in het gebied als de mensen in het gebied kunnen zienswijzen naar voren brengen, die vervolgens ook beoordeeld zullen worden.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Is de minister toch bereid om het gasopslagplan specifiek ter info aan de Kamer te sturen? Dan kunnen we het er misschien toch een keer over hebben. Dit heeft groot effect op de inwoners daar, die zich toch wel een beetje gepiepeld voelen. Doordat er in Groningen problemen zijn, krijgen zij extra opslagcapaciteit. Dat varieert in aantallen kuubs. Daarbij zijn heel veel vraagtekens gezet door de inwoners. Ik snap dat; daarom wil ik er graag expliciet aandacht voor in de Tweede Kamer.

Minister Kamp:

Er worden daar geen mensen gepiepeld. Het volgende gebeurt daar. Om minder gas te kunnen winnen in Groningen, is het belangrijk om een gasopslag te hebben. Op momenten dat er veel gas nodig is, hoef je dan niet al het gas uit Groningen te halen, omdat je het gas op een rustig moment in de zomer in de opslag hebt ondergebracht. Je kunt die opslag dan benutten. Dat is dus in het belang van de mensen in het hele land en in het bijzonder in het belang van de mensen in Groningen. De mensen in het desbetreffende gebied worden zeker niet in de steek gelaten. Als daar wat gebeurt, gaat dat via gewijzigde plannen waarbij precies de procedure van de Mijnbouwwet wordt gevolgd. Alle overheden krijgen de gelegenheid om hun opvattingen te geven. Ook alle burgers krijgen de gelegenheid om hun opvattingen te geven. Als er schade is, is degene die de schade veroorzaakt ervoor verantwoordelijk om die te vergoeden. Als dat niet gebeurt naar het genoegen van de mensen in het gebied, kunnen zij de Technische commissie bodembeweging inschakelen, die dan zal doen wat nodig is in het belang van de mensen. Ik denk dus dat het woord piepelen daar echt niet op zijn plaats is.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Minister Kamp:

Mevrouw Van Veldhoven vroeg hoe het zit met het evenwicht tussen minder gaswinnen en minder fluctuaties. Ik ben hier al op ingegaan, maar zal nog een korte aanvulling daarop geven. Dit is het grote punt waarmee ook het SodM voortdurend bezig is. Het SodM weet natuurlijk dat gaswinning nodig is om Nederland niet in de kou te laten zitten in de winter. Dat is een gegeven. Hoe kan de gaswinning zo veilig mogelijk plaatsvinden, uitgaande van dat gegeven? Het SodM zegt steeds tegen mij dat ik twee dingen tegelijk moet doen: minder winnen en minder fluctuaties. Daarom is het goed dat we steeds heel goed zoeken naar de balans.

Die balans hadden we eerst gevonden bij 24 miljard m³, zoals ook geadviseerd door het staatstoezicht. Nu het staatstoezicht zegt te denken dat het ook 10% minder kan en ik op basis van de advisering van GTS heb kunnen vaststellen dat dat ook op een verantwoorde manier kan, heeft het kabinet besloten om op dit punt niet alleen het advies van het SodM te volgen maar er ook op vooruit te lopen.

Ik kom bij de inbreng van mevrouw Sazias. Zij zei dat er een integraal afbouwplan moet komen en vroeg wat ik met de aanbevelingen deed. Ik heb al aangegeven dat aanbevelingen, met name die van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid, allemaal worden opgevolgd en dat we nog bij de Kamer terugkomen over het tweede rapport dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid heeft geschreven. Het integrale afbouwplan voor de gaswinning, waarnaar mevrouw Sazias vraagt, is onze overgang van fossiele energie naar duurzame energie. Ik ben heel blij dat ook 50PLUS, bij monde van mevrouw Sazias, die overgang steunt, want het is een heel ingrijpende overgang die heel veel geld kost. Daarbij kunnen we de steun van iedereen goed gebruiken, zeker ook die van mevrouw Sazias en 50PLUS. Daar ben ik dus blij mee. Maar in de overgang van fossiele naar duurzame energie zal gas toch een belangrijke rol blijven vervullen. Die overgang zal in de periode tot 2050 plaatsvinden en binnen die overgang zal gas nog steeds een belangrijke rol vervullen.

Mevrouw Sazias vroeg ook naar de aanbevelingen van de Ombudsman. Ik zie in de punten van de Ombudsman veel terug van de signalen die wij ook van andere kanten hebben gekregen. Over vlotte en rechtvaardige afhandeling van de schade hebben we al uitgebreid gesproken. Ik ben ook ingegaan op de recente ontwikkelingen in de positie van de NAM. Over de versterking van de woningen hebben we in de Kamer uitgebreid gesproken en dat zullen we ook nog gaan doen. Dat is een belangrijk onderwerp. Vermindering van de gaswinning is heel belangrijk, maar versterking van de gebouwen, met name de woningen, is dat ook. Daar moet een heleboel gebeuren. Daar zijn de mensen van de Nationaal Coördinator ook een groot deel van hun tijd mee bezig. We hebben de zaak daar nu zodanig op orde gebracht dat waarschijnlijk in oktober kan worden begonnen met de uitvoering van de eerste 1.740 woningen die daarvoor in beeld zijn. Vervolgens proberen we in een tempo van 5.000 woningen per jaar woningen te inspecteren, daar vervolgens met de mensen afspraken over te maken en de noodzakelijke werkzaamheden te gaan uitvoeren. Ik voorspel dat mevrouw Sazias hier nog vaak over zal spreken in dit huis, omdat het een zeer ingrijpende operatie is waarbij zeer veel mensen betrokken zijn en waar erg veel moet gebeuren, niet alleen qua organisatie van het geheel, maar

ook qua aandacht voor het individu, om het op een verantwoorde manier te laten verlopen.

Dan de heer Wassenberg. Het is fijn dat hij weer terug is op dit dossier. Het is al met verve door mevrouw Ouwehand gedaan, maar in de tijd dat mevrouw Ouwehand vervangen werd door mijnheer Wassenberg, heb ik al gezien dat hij dat ook met veel inzet doet. Ik begrijp dat hij dit dossier ook de komende tijd namens de fractie van de Partij voor de Dieren zal behandelen.

De heer Wassenberg sprak over het Centrum Veilig Wonen als een buikspreekpop voor de NAM. Ik hoop echt dat wij met dit soort dingen — wassen neus, piepelen, buikspreekpop — kunnen ophouden, ook om bij te dragen aan het oplossen van het gestolde wantrouwen in Groningen. Het Centrum Veilig Wonen is geen buikspreekpop, maar een uitvoeringsorganisatie. Die organisatie is bememd door mensen in Groningen die ontzettend hun best doen. Zij wordt de komende jaren ingezet om ervoor te zorgen dat onder de regie van de Nationaal Coördinator Groningen daar de dingen gedaan worden die moeten gebeuren. Dat is een van de middelen die wij in handen hebben om de goede dingen te doen voor de mensen in Groningen.

De heer Wassenberg zei hetzelfde als de heer Nijboer, namelijk dat er van alles en nog wat in handen zou zijn van het ministerie van Economische Zaken. Economische Zaken zou over de financiën gaan, over het staatstoezicht en over de vergunningen voor de aardgaswinning en wat daarvoor moet gebeuren. Wat de financiën betreft kan ik beide heren verzekeren dat op niet één moment in de afgelopen vierenhalf jaar een noodzakelijke maatregel niet is genomen vanwege financieel belang. Dat is niet aan de orde geweest. Wij hebben in de eerste plaats gekeken naar de veiligheid van de mensen in Groningen. Daarbij hebben wij rekening moeten houden met de leveringszekerheidsbelangen, ook omdat daar veiligheidsbelangen van de mensen in heel Nederland aan gekoppeld zijn. Op grond daarvan hebben wij beslissingen genomen.

Het is niet zo dat er financiële belangen zijn. Als er geld uit aardgas binnenkomt, dan komt dat gewoon in de staatskas terecht. Bij het ministerie van Economische Zaken is er geen enkel belang om meer of minder geld te krijgen: het gaat allemaal zo naar de staatskas en komt ten goede aan het algemeen belang in Nederland. Het argument van de financiën speelt dus niet.

Dan het argument van het Staatstoezicht op de Mijnen. De heer Nijboer zei dat hij een papier van het SodM had waarop ook EZ stond. EZ is geen vies woord. EZ is een van de elf ministeries in Nederland. Het is een ministerie dat ervoor moet zorgen dat de goede besluiten in de ministerraad kunnen worden genomen. De ministerraad neemt de besluiten. Eén bewindspersoon draagt in eerste instantie de verantwoordelijkheid voor de dagelijkse gang van zaken en de voorstellen aan de ministerraad. Dat wordt door mij en door de medewerkers van Economische Zaken heel consciëntieus gedaan. Ik hoop dat u de afgelopen vierenhalf jaar, in de debatten die wij hebben gehad, hebt gemerkt dat wij dat op die wijze hebben gedaan. Wat de financiën betreft, is er geen punt.

Namens het kabinet heb ik uitgelegd dat de onafhankelijkheid van het Staatstoezicht op de Mijnen op geen enkele

wijze in de weg mag worden gestaan. Dat is op geen enkel moment het geval geweest. Ik denk dat het ook onder mijn voorgangers nooit het geval is geweest. Het Staatstoezicht op de Mijnen is volledig onafhankelijk en vrij om te adviseren waarover het maar wil adviseren. Het gaat ook zelf over de inhoud van dat advies. Er is dus geen materieel probleem wat het Staatstoezicht op de Mijnen betreft. Natuurlijk kun je het SodM onder het ene of het andere ministerie hangen, maar materieel maakt dat geen enkel verschil.

Ik kom bij onze verantwoordelijkheid voor de vergunningen. Ik zal het niet voor de derde keer zeggen, maar de aardgaswinning is verminderd, het aantal aardbevingen is verminderd, de NAM is uit het schadeafhandelingsproces en 85% van de schademeldingen is afgedaan. Er zijn op dat punt een heleboel resultaten bereikt. Ik denk niet dat het ligt aan het ene of het andere ministerie. Het kabinet is verantwoordelijk en ook het ministerie van Economische Zaken. Onder mijn verantwoordelijkheid hebben wij consciëntieus ons best gedaan om te doen wat naar onze overtuiging recht doet aan de mensen in Groningen, namelijk het zo snel en zo goed mogelijk oplossen van de reële problemen waarmee zij te maken hebben.

De heer Wassenberg (PvdD):

Ik wil even reageren op wat de minister een paar minuten geleden zei. Excuses daarvoor, maar het gaat nu heel snel. Ik heb de Onderzoeksraad Voor Veiligheid geparafraseerd. Ik heb zelf niet gezegd dat het financiële belang alles overstijgend was. Ik heb gezegd dat de onderzoeksraad heeft geconcludeerd dat er te veel belangen zijn in de hand van één ministerie. De Onderzoeksraad voor Veiligheid suggereert om de verschillende belangen bij andere ministeries onder te brengen. Met name het belang van de veiligheid in Groningen wordt genoemd. De minister gaat daar niet op in. Hij zegt alleen dat niet alleen het financiële belang belangrijk is. Ik zeg alleen dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid zegt: haal dat uit elkaar, breng dat onder bij verschillende ministeries. Dat heb ik ook betoogd in mijn bijdrage.

Minister Kamp:

Ik heb daarop ook wat terug kunnen zeggen, namelijk dat de financiën absoluut niet aan de orde zijn. Op geen enkel moment is aan de orde geweest dat de financiën in de weg staan om dat te doen wat nodig is om voor de mensen in Groningen. Het Staatstoezicht op de Mijnen is op geen enkele manier in de weg gestaan. Het is volstrekt onafhankelijk, doet wat het wil en wordt daarin volledig ondersteund. Als het versterking nodig heeft, dan krijgt het die.

De vergunningvoorwaarden zien vooral op de veiligheid. Als je de vergunningen moet verstrekken, dan ga je over de veiligheid. Dat kan niet anders, want je moet voorwaarden stellen aan die vergunningen. Eén ministerie moet die vergunningen verstrekken. Je kunt die vergunningen laten verstrekken door I en M in plaats van door Economische Zaken, maar daar wordt het echt niet anders van. Mijn opvolger kan op Economische Zaken terecht komen, maar die kan ook op I en M terecht komen. De mensen bij I en M doen heel consciëntieus hun best, net als de mensen bij Economische Zaken. Dus daar los je ook geen enkel probleem mee op. Ik geef aan dat iedereen bij de rijksoverheid zich heel bewust is van zijn verantwoordelijkheid. Volgens

mij zijn de bevoegdheden op een nette manier georganiseerd. Als er straks in het nieuwe kabinet andere keuzes worden gemaakt, dan zien we dat wel weer.

De heer Wassenberg (PvdD):

De minister gaat toch niet in op de voordelen van het onderbrengen bij verschillende ministeries. In 2015 heeft de OVV gezegd: haal de belangen uit elkaar. De minister heeft daarop gereageerd met: we bespreken het in de ministerraad en daar wordt een besluit genomen. Daarop heeft de OVV in 2017, een paar weken geleden, gezegd: dat is een te laat stadium, de ministeries moeten er eerder bij worden betrokken en dat kan het beste door de belangen bij de verschillende ministeries neer te leggen. Dat is toch iets anders dan wat de minister zegt.

De voorzitter:

Ik begrijp dat er een reactie komt.

Minister Kamp:

De Onderzoeksraad Voor Veiligheid heeft een specificatie gegeven van zijn eerste aanbeveling, waarvan ik heb gezegd dat ik die zal opvolgen. Ik zeg graag via u, voorzitter, aan de heer Wassenberg toe dat ik op dit punt zal ingaan in de reactie die we aan de Kamer zullen geven op het tweede rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid.

De voorzitter:

Inderdaad. Gaat u verder.

Minister Kamp:

Dan vroeg de heer Wassenberg naar een generaal pardon voor de schadeafhandeling. Bij een generaal pardon voor de schadeafhandeling kan ik me weinig voorstellen. Want stel dat je drie mensen naast elkaar hebt die allemaal dezelfde schade hebben. De eerste krijgt daar €2.000 voor en vindt dat voldoende. De tweede vraagt €10.000 en de derde €100.000. Als je dan een generaal pardon instelt en iedereen geeft wat hij vraagt, creëer je enorme rechtsongelijkheid in een gebied en ga je ook niet op een verantwoorde manier met de overheidsmiddelen om. Dus je moet zorgen, als je recht wilt doen aan de mensen in het gebied, dat je die schade die er is, vergoedt en dat je dat vlot en op een correcte manier doet. Dat is altijd gebeurd.

Wat aanvullend nu uit het overleg van de Nationaal Coördinator Groningen met de NAM is gekomen, is dat er gezegd is dat op het moment dat de NAM zich helemaal terugtrekt uit het gebied en de Nationaal Coördinator Groningen de regie van de schadeafhandeling overneemt, ook in die gevallen dat de schade niet erkend is, een tegemoetkoming wordt gedaan. Daarvoor is een bedrag van 49 miljoen beschikbaar gesteld. In die gevallen van niet erkende schade komt toch een bedrag beschikbaar om in natura uit te betalen, wat de mensen die schade gemeld hebben, tegemoet kan komen. Daar kun je voor 85% van de gevallen echt voor de mensen het resultaat bereiken dat ze wensen. Voor 15% van de gevallen is dat niet het geval, omdat het dan over grotere, complexere schades gaat die niet erkend zijn. De Nationaal Coördinator gaat kijken hoe binnen dat budget van 49 miljoen daarvoor ook nog een tegemoetko-

ming gedaan kan worden. Verder is het natuurlijk zo dat iedereen die dit niet wenst, gewoon de procedure kan blijven volgen die mogelijk is, namelijk het inschakelen van een arbiter en eventueel van de rechter, met omkering van de bewijslast.

Dus wat er nu gebeurt, is dat én de NAM zich terugtrekt én dat er weliswaar geen generaal pardon is, maar wel een tegemoetkoming voor al die openstaande dossiers van niet erkende schadegevallen, waaronder ook die 1.600 in het buitengebied, waar we eerder over gesproken hebben.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

In mijn beleving is hier met name gekeken naar aardbevingschade. De Mijnbouwwet heeft het natuurlijk over mijnbouwschade. Die is breder dan alleen de aardbevingen. Het is het hele stelsel waar de mensen last van hebben — waterpeil, noem het allemaal maar op — en dat is uiteindelijk wel ook door mijnbouw zo gekomen. Vindt de minister het dan niet een beetje raar dat je dat dan afkoopt met €1.500, "hier heb je een voucher"? Ik heb daar wel problemen mee. Dan kunnen ze het formele traject helemaal in, terwijl ze eigenlijk gewoon last hebben van mijnbouwschade. Dat had ik nou juist gehoopt te voorkomen voor de Groningers, die er gewoon niet om hebben gevraagd.

Minister Kamp:

In eerste instantie gaat het om die 1.600 gevallen waarover we net gesproken hebben, waar dus van vastgesteld is, na uitgebreid en verantwoord onderzoek, dat er geen relatie is met de aardgaswinning. Als er geen relatie is met de aardgaswinning, is de NAM ook niet schadeplichtig. Ook in de situatie dat de NAM eruit gaat en de Nationaal Coördinator de regie overneemt, zal geen schade vergoed worden die niet door de aardgaswinning is veroorzaakt. Degene die schade veroorzaakt, moet dat vergoeden. Als dat schade door de aardgaswinning is, moet uiteindelijk dat geld van de NAM beschikbaar komen en dan wordt dat onder regie van de Nationaal Coördinator toegekend. Daar in dat gebied, waar dus vastgesteld is dat daar geen schade kon worden erkend en dat er dus ook geen schade kon worden vergoed voor rekening van de NAM, is toch gezegd: nu de NAM zich terugtrekt, willen we ook dat er een nieuwe situatie ontstaat in het Groningse gebied en dat dus niet alleen alle gevallen die erkend zijn, correct afgedaan worden, maar dat ook aan de gevallen die niet erkend zijn, een tegemoetkoming wordt gedaan. Daar komt weer een extra bedrag van 49 miljoen voor beschikbaar. Ik denk dat dit een positief gebaar is dat de mensen in het gebied ten goede komt.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Dus ik hoor de minister hier zeggen dat hij uitsluit dat al die gevallen toch last hebben van mijnbouwschade? Dat is wat ik hier de minister vandaag hoor zeggen in deze Kamer?

Minister Kamp:

Er is door mij gezegd dat als er schade is als gevolg van de aardgaswinning, die schade veroorzaakt is door de NAM en dat de NAM die schade dan moet vergoeden. In het buitengebied is in een groot aantal gevallen bekeken of er een relatie kon worden gelegd tussen de aardgaswinning

en de schade. Op basis van onderzoek is de conclusie getrokken dat dit niet het geval was.

De voorzitter:

Tot slot.

Mevrouw Agnes Mulder (CDA):

Ik stel nog een keer dezelfde vraag, want ik krijg daarop geen antwoord. De minister sluit dus uit dat die gevallen van schade komen door mijnbouwactiviteiten? Dat is wat de wet zegt. Die heeft het niet over alle andere vormen, maar over mijnbouwschade. Sluit de minister dat hierbij uit? Ik hoor namelijk echt andere geluiden uit het veld.

Minister Kamp:

Ik heb het antwoord daarop al twee keer gegeven, maar ik zal het nog een derde keer geven. Als er als gevolg van aardgaswinning door de NAM schade wordt veroorzaakt, moet de NAM die schade vergoeden. Als de schade door een ander wordt veroorzaakt, moet de ander die schade vergoeden. Als er schade is, dan moet die vergoed worden door de veroorzaker van de schade.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Minister Kamp:

De heer Wassenberg vroeg hoe Groningen kan bijdragen aan de energietransitie. Groningen is zeer geïnteresseerd in de energietransitie. In samenwerking met de hogeschool, de universiteit, overheden en grote bedrijven worden daarvoor initiatieven ontwikkeld. Daar heeft de Kamer haar steun voor uitgesproken. Ook ik heb daaraan mijn steun gegeven. Groningen zal in de toekomst een steeds grotere rol spelen bij die transitie. Dit onderwerp houdt onze voortdurende belangstelling. Het zou mooi zijn als een gebied dat met de negatieve gevolgen van fossiele energie te maken heeft gehad, zou kunnen profiteren van de positieve gevolgen van de overgang naar duurzame energie.

Ik ben al ingegaan op de punten van de heer Nijboer, ook wat betreft de positie van Economische Zaken. Dat geldt ook voor de bedragen die aanvullend beschikbaar worden gesteld. Ik denk dat ik daarmee alle punten van de heer Nijboer heb gehad.

De heer Bruins vroeg waarom we de winning in Loppersum niet helemaal stilleggen. Ik ben daarover begonnen. Er is onderzoek gaande om te bekijken hoe het beneden de 1 miljard kan. We zullen bekijken wat uit dat onderzoek naar voren komt.

De heer Bruins vroeg zich ook af waarom voor de schade-meldingen buiten het Groningse gebied geen omkering van de bewijslast geldt. Dat komt omdat er een bepaling is opgenomen in het Burgerlijk Wetboek waarin staat dat de omkering van de bewijslast geldt voor het Groningse gebied. Voor de rest van het land is dat niet zo. Dat neemt niet weg dat de rechter in ieder individueel geval, om redenen die hij overtuigend vindt, kan besluiten om de bewijslast eenzijdig bij een bepaalde partij neer te leggen.

Dat is in het hele land mogelijk. In de gevallen waarin dat is aangewezen, zal de rechter daarvan ongetwijfeld gebruikmaken.

Ik ben al ingegaan op de punten van de heer Graus, waaronder de onafhankelijkheid van de Nationaal Coördinator. Over alles wat in het land gebeurt, moet het parlement zich kunnen uitlaten. De heer Graus, maar ook de andere woordvoerders en leden van de Tweede en Eerste Kamer, de volksvertegenwoordiging, hebben het recht om zich daarover uit te laten en de regering daarop aan te spreken. Er moet een minister aanspreekbaar zijn. Er moet ook iemand aanspreekbaar zijn voor datgene wat de Nationaal Coördinator doet. Dat is de minister van Economische Zaken. Ik heb een functionele relatie met de Nationaal Coördinator. Ook de wettelijke relatie met de Nationaal Coördinator maakt deel uit van het wetsvoorstel dat in voorbereiding is. De Nationaal Coördinator kan onafhankelijk functioneren als degene die leiding geeft aan een interbestuurlijke dienst. Hij doet namens de overheden wat nodig is voor de mensen in Groningen, maar ook voor zijn functioneren moet verantwoording kunnen worden afgelegd. Daarvoor ben ik aanspreekbaar.

De heer Bosman zei dat hij bij datgene wat er in Groningen gebeurt, dezelfde dynamiek ervaart als bij wat destijds gebeurde met de Deltawerken in Zeeland. Ik heb dat gevoel ook. Ik heb het over datgene waarmee de Zeeuwen destijds geconfronteerd zijn. We praten dan niet over het grote aantal slachtoffers en de enorme verwoesting die daar heeft plaatsgevonden, maar over wat er vervolgens moest gebeuren om de zaak onder controle te krijgen. Als je ziet wat er in Groningen moet gebeuren om de zaak daar onder controle te krijgen, dan is er in bepaalde opzichten inderdaad sprake van een vergelijkbare problematiek. Vandaar ook dat daar door de overheid heel krachtig op ingezet wordt, met ik meen zo'n 250 mensen bij het Centrum Veilig Wonen en een vergelijkbaar aantal bij de Nationaal Coördinator Groningen. De overheden werken samen en er zijn voortdurend debatten hier in de Kamer, waaruit grote betrokkenheid van het parlement blijkt. Ik denk dus dat wat wij hier doen, het geld dat hier omgaat en de inspanningen qua dynamiek inderdaad in dezelfde richting gaan.

Heb ik de heer Graus tekort gedaan door al over te gaan op de heer Bosman?

De voorzitter:

Nee, hoor. De heer Graus houdt het in de gaten. Mijnheer Graus.

De heer Graus (PVV):

Ik had de minister nog een vraag gesteld en die ging over het WOB-verzoek. Ik zal vertellen waarom. Onze fractie in Groningen heeft daarom verzocht, maar het wordt ze heel moeilijk gemaakt. Er wordt gezegd: we moeten concreet weten wat. En dan geven ze concreet aan wat en dan gebeurt er nog niets. Dan krijgen wij het gevoel dat er iets niet deugt. Dat gevoel moet de minister bij mij wegnemen. Ik wil die informatie graag zien en dat kan. Ik heb zelf aan een parlementaire enquête meegedaan en toen bleek dat Kamerleden dat te weinig doen of niet tijdig doen. Ik wil dat wel tijdig doen. Ik wil dus graag die correspondentie hebben, de communicatie met betrekking tot uitkoop, ver-

sterking, schadeherstel, contourenkaarten en het Groninger Forum. Dus de communicatie tussen de Nationaal Coördinator Groningen, Economische Zaken en de NAM. Daar mag ik toch in kunnen kijken, als controleur van de regering?

Minister Kamp:

Ik wil niet in een lopende procedure in Groningen treden. Er is een Wet openbaarheid van bestuur, vastgesteld door de wetgever. Die moet toegepast worden, ook in het geval dat de heer Graus aansnijdt. Dan moet het recht ook zijn beloop hebben. Als de Kamer informatie van mij wenst, geef ik die graag. Ik hoop dat de heer Graus mij, als hij informatie vraagt, dat op een voor mij hanteerbare manier doet. Dus als hij zegt: ik wil alle informatie, dan kan ik daar niet veel mee. Maar als hij zegt: op dat punt heb ik een informatiebehoefte, dan ga ik er graag van uit dat dat de informatiebehoefte van de Kamer is en dan zal ik proberen daarin te voorzien. Ik hoop dat dat in een gerichte vorm kan.

De heer Graus (PVV):

Dank voor de toezegging. Het gaat om de correspondentie en de communicatie met betrekking tot uitkoop, versterking, schadeherstel, contourenkaarten en het Groninger Forum. Dat heb ik allemaal opgenoemd, dus dat staat in de Handelingen.

Minister Kamp:

Dit vind ik niet een gericht informatieverzoek. Wij hebben mensen aan het werk, wij laten jaarverslagen maken en jaarrapporten en we leggen daar verantwoording over af. Er kunnen echter zeker aanvullende specifieke verzoeken zijn. Ik zou die verzoeken dan graag gericht willen hebben en niet een algemeen verzoek als: stuur alle correspondentie tussen die en die over alles wat er in Groningen speelt. Dat is te algemeen in het verkeer Kamer en regering. Ik wil daar graag met de Kamer of met de heer Graus nader over spreken om te zien op welke wijze ik precies kan voldoen aan de informatiebehoefte van de heer Graus.

De heer Bosman sprak zijn steun uit voor de nieuwe schadeafhandeling, althans voor de benadering daarvan, maar hij zette vraagtekens bij het wegvallen van onderdelen van de huidige procedure. De heer Bosman zal het met mij eens zijn, hoop ik, dat die huidige procedure uiteindelijk voor de mensen in Groningen niet bevredigend heeft uitgepakt en dat het goed is dat de Nationaal Coördinator met een alternatief komt. Hij is daar al een eind mee en heeft daar ook al behoorlijk wat steun voor verworven. Ik ben ervan overtuigd dat als het tot in detail is uitgewerkt en als uiteindelijk het beeld helder is, na het overleg dat nu voortgezet wordt, het ook voor de Kamer inzichtelijk gemaakt zal worden. Dan kan de heer Bosman daar een eindoordeel over vellen.

De heer Bosman sprak ook over de impact die de versterkingsoperatie heeft. Ik denk dat je dat niet genoeg kunt doen, want de impact van de versterkingsoperatie zal zeer groot zijn. Ik schat in dat de woordvoerders en mijn opvolger daar nog veel mee te maken zullen krijgen.

De voorzitter:

Dank u wel. We gaan nu over naar de tweede termijn van de zijde van de Kamer. Na die tweede termijn zal ik schorsen voor de lunchpauze. De minister kan dan de ingediende moties bestuderen. Na de pauze zal dan de tweede termijn van de zijde van de regering plaatsvinden.

Het woord is aan mevrouw Van Tongeren. De spreektijd is 1 minuut en 40 seconden, inclusief het indienen van moties.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):
Voorzitter.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de minister de gaswinning verder verlaagt naar 21,6 miljard kuub;

constaterende dat de Raad van State in 2015 heeft geoordeeld dat de gaswinning uit het cluster Loppersum uitsluitend is toegestaan voor zover de totale hoeveelheid te winnen gas niet gewonnen kan worden;

constaterende dat er 1 miljard kuub gas uit het cluster Loppersum gewonnen is;

verzoekt de regering, de intentie van de uitspraak van de Raad van State uit te voeren en de gaswinning bij Loppersum te beperken tot de allerkleinste hoeveelheid die nodig is voor de genoemde waakvlamstand,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Tongeren, Bosman, Agnes Mulder, Graus, Van Veldhoven, Beckerman en Nijboer.

Zij krijgt nr. 335 (33529).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) onlangs met een update van zijn rapport is gekomen;

overwegende dat de raad vaststelt dat er weliswaar veel gedaan en gebeurd is, maar dat zijn oorspronkelijke aanbevelingen niet uitgevoerd zijn;

verzoekt de regering, processen in gang te zetten om de oorspronkelijke aanbevelingen van de OVV volledig uit te voeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Tongeren, Van Veldhoven, Bosman, Agnes Mulder, Graus, Wassenberg, Nijboer, Beckerman en Szias.

Zij krijgt nr. 336 (33529).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Protocol schadeafhandeling herzien wordt;

overwegende dat er verwarring bestaat of aardbevingschade, bodembewegingsschade of mijnbouwschade vergoed moet worden;

overwegende dat juridische causaliteit een andere is dan natuurkundige causaliteit;

overwegende dat de bewijslast omgekeerd is in het gaswinningsgebied;

verzoekt de regering, ervoor te zorgen dat het nieuwe Protocol schadeafhandeling in lijn is met de relevante Nederlandse wetgeving, en een juridische toets op het nieuwe protocol te laten uitvoeren door bijvoorbeeld de Hoge Raad of de president van de rechtbank en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Tongeren, Van Veldhoven, Agnes Mulder, Graus, Beckerman en Szias.

Zij krijgt nr. 337 (33529).

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks):

Dat heb ik gered in 1 minuut en 40 seconden.

De voorzitter:

Voortreffelijk! Jullie kunnen het wel; dat weet ik.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Voorzitter. "Stop met het plakken van pleisters, maar maak een groot gebaar voor Groningen", zo stelde de OVV vorige week. De OVV wil dat het niet langer gezien wordt als juridisch of technisch probleem, maar vooral ook als een maatschappelijk probleem. Het is tijd om het radicaal anders te doen en daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) concludeert dat de huidige aanpak bureaucratisch en procedureel is en niet bijdraagt aan het herstel van vertrouwen;

constaterende dat de OVV stelt dat pleisters plakken niet helpt, dat problemen niet gefragmenteerd maar in samenhang moeten worden aangepakt;

spreekt uit dat Groningen een groot gebaar verdient;

verzoekt de regering, te komen tot een samenhangende aanpak waarbij de menselijke maat en ruimhartigheid vooropstaat, en dit onafhankelijk van de NAM en Economische Zaken te organiseren zodat er in Groningen weer vertrouwen en perspectief ontstaat,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Beckerman en Wassenberg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 338 (33529).

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Soms lijkt het alsof we een stap verder komen. Ineens leek ook de minister te erkennen dat we de NAM uit de schadeafhandeling moeten halen en dat je inwoners niet tegen multinationals moet laten vechten. Maar de hoop dat het goed komt vervliegt als we de brief van de minister van vorige week lezen. Het is weer geen open proces. Minister en NAM lijken alweer een claim te leggen op de uitkomst. De vertegenwoordigers van de inwoners, de Groninger Bodem Beweging en het Gasberaad, hebben besloten om niet meer mee te willen praten.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de vertegenwoordigers van de inwoners, de Groninger Bodem Beweging (GBB) en het Gasberaad, zich terugtrekken uit het overleg over een nieuw schadeprotocol;

constaterende dat ze dit doen naar aanleiding van een brief (33529 nr. 330) van de minister van Economische Zaken van 13 april 2017;

van mening dat het voor herstel van vertrouwen essentieel is dat er een nieuw schadeprotocol komt met maatschappelijk draagvlak;

overwegende dat vertrouwen enkel ontstaat in een open proces;

spreekt uit dat het proces om te komen tot een nieuw schadeprotocol onafhankelijk en open moet zijn waarbij het eindresultaat niet vooraf vast mag staan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Beckerman, Wassenberg, Nijboer en Sazias. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 339 (33529).

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA):

Voorzitter.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat onduidelijk is wie verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van de leveringszekerheid en capaciteitszekerheid van Groninger gas;

verzoekt de regering, onafhankelijk te laten toetsen wat nodig is voor de leveringszekerheid en de capaciteitszekerheid, en het Staatstoezicht op de Mijnen hier een rol bij te geven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Agnes Mulder, Van Tongeren, Van Veldhoven, Bosman, Nijboer, Beckerman, Wassenberg, Graus en Sazias.

Zij krijgt nr. 340 (33529).

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA):

De vragen over leveringszekerheid en capaciteitszekerheid zijn hier vandaag aan de minister gesteld. Naar aanleiding van een vraag van mevrouw Van Veldhoven heeft hij toegezegd om het Staatstoezicht op de Mijnen en de onafhankelijke onderzoekscommissie daarbij te betrekken, maar ik wil dat ook gewoon terugzien in de Kamer: wat zijn de afwegingen, hoe zit het met de verschillende putten en zo weinig mogelijk gas winnen rondom Loppersum.

Ik vind het heel belangrijk dat de minister met zijn brief van gisteren en ook met wat hij vandaag in de Kamer heeft gezegd, toch echt een open dialoog lijkt te willen aangaan met de inwoners van Groningen, het Groninger Gasberaad, de Groninger Bodem Beweging en onze bestuurders daar. Daar hecht het CDA aan, niet alleen voor de Groningers maar ook voor de mensen die hier indirect bij betrokken zijn. Dat zijn de mensen die op dit moment buiten de contouren vallen bij de — dat zeg ik heel expliciet — mijnbouw-schadeafhandeling en ook de mensen die in Langelo wonen, dus in het gebied dat wordt gebruikt als opslagcapaciteit. Ook zij hebben last van de gaswinning. Ik hecht eraan dat ook zij hier op een fatsoenlijke manier bij betrokken worden. Ik reken erop dat de minister dat ook gaat doen.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Voorzitter. Ik heb twee korte vragen die in de eerste termijn nog niet zijn beantwoord en daarna twee moties. Ik had de minister gevraagd of het maximum blijft staan op 30, nu het winningsplafond omlaag gaat. Of wordt dat ook evenredig verlaagd? De tweede vraag betrof de stand van zaken met betrekking tot de opkoopregeling. Wellicht kan de minister de Kamer daar schriftelijk over informeren.

Ik dien nu twee moties in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid heeft geadviseerd om één integraal wetenschappelijk onderzoeksprogramma naar de ondergrond op te stellen, opdat onafhankelijke kennis over de ondergrond beschikbaar komt;

overwegende dat EZ en NWO onderzoeksprogramma's zijn gestart, maar dat deze niet in samenhang zijn opgezet en dat in deze programma's nog geen enkel onderzoek loopt;

verzoekt de regering om in overleg met de leiding van de onderzoeksprogramma's alsnog te komen tot één integraal onafhankelijk onderzoeksprogramma en ervoor te zorgen dat de daadwerkelijke opstart van de onderzoeken wordt versneld, en de Kamer hierover in juni te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Veldhoven, Van Tongeren, Bosman, Agnes Mulder, Graus, Wassenberg en Nijboer.

Zij krijgt nr. 341 (33529).

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

De tweede motie gaat over de onafhankelijke afwikkeling van de schade. Daar hebben we het vaak met elkaar over gehad. Met de motie wordt beoogd om dat proces al vast te leggen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat een nieuwe procedure voor de afwikkeling van schades ontwikkeld wordt, waardoor sinds eind maart schades in de wacht staan;

overwegende dat het voor de mensen met schade belangrijk is dat zij snel geholpen worden, op een onafhankelijke en ruimhartige manier, waarbij het geld voor de schadeafhandeling terecht komt bij de mensen in plaats van in de procedures;

overwegende dat er in de regio nog zorgen leven over het huidige voorstel en dat ook het recente rapport van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid en het rapport van de begeleidingscommissie een aantal belangrijke aanbevelingen bevatten aangaande een onafhankelijke en ruimhartige schadeafhandeling;

spreekt uit dat de NCG de ruimte moet hebben om met de regio te komen tot een gedragen regeling voor de onafhankelijke en ruimhartige afhandeling van mijnbouwschade, waarbij de aanbevelingen van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid en de begeleidingscommissie ook zijn betrokken;

verzoekt de regering, de Kamer half juni te berichten over de uitkomsten van de nieuwe regeling, zodat de afhandeling van de schades daarna snel kan worden hervat,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Veldhoven, Bosman, Agnes Mulder, Van Tongeren, Graus, Wassenberg en Nijboer.

Zij krijgt nr. 342 (33529).

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66):

Tegen mevrouw Mulder wil ik nog zeggen dat met "de regio" natuurlijk iedereen wordt bedoeld die hier last van heeft. Het door haar genoemde voorbeeld van Langelo valt daar wat mij betreft dus onder.

Mevrouw **Sazias** (50PLUS):

Voorzitter. Wij kennen de minister als een bevlogen pleitbezorger voor duurzame energieopwekking, waarbij alle in het geding zijnde belangen goed gewogen en breed gedragen worden, maar een omarming van het idee van een concreet, doelgericht en breed gedragen afbouwplan voor gaswinning heb ik helaas niet bij de minister geproefd. Het jaartal 2050 is genoemd. Hij zegt dat gas altijd een rol zal blijven spelen, maar dat betekent toch niet dat gas de laatste fossiele brandstof is waarmee we gaan minderen? Maak een begin en zet een stip op de horizon. Een goed afbouwprogramma is meteen een goede richting die we mee kunnen geven aan de nieuwe wetenschappelijke commissie. Ik dien daarom de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat vooral aardbevingen en het risico daarop sturend zijn voor besluiten om de gaswinning terug te dringen;

overwegende dat deze benadering heeft geleid en blijft leiden tot een verhoogd veiligheidsrisico voor bewoners van gaswinningsgebieden;

overwegende dat dit zorgt voor aanzienlijke milieuschade en schade aan bebouwing, en grote financiële en emotionele schade voor bewoners tot gevolg heeft;

spreekt de wens uit om een afbouwplan voor de gaswinning met duidelijke stappen en tussenstappen te realiseren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Sazias, Graus, Wassenberg, Beckerman en Nijboer.

Zij krijgt nr. 343 (33529).

De heer Wassenberg (PvdD):

Voorzitter. Allereerst nog de felicitaties en complimenten aan de leden Beckerman en Sazias voor hun maidenspeeches. Ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen.

Ik dien twee moties in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) in 2015 en in 2017 heeft geconcludeerd dat het ministerie van Economische Zaken hoeder is van alle — dikwijls tegenstrijdige — belangen, zoals de veiligheid van de Groningers, de leveringszekerheid van gas en de staatskas;

constaterende dat de OVV concludeert dat in de besluitvorming over gaswinning andere ministeries te laat worden betrokken, namelijk in de ministerraad, waardoor een zorgvuldige afweging van de belangen onvoldoende kan worden gemaakt;

constaterende dat de OVV aanbeveelt dat het voor een zorgvuldige besluitvorming noodzakelijk is dat de verschillende en deels tegenstrijdige belangen bij verschillende ministeries worden belegd, en daarbij expliciet het veiligheidsbelang als eigenstandig belang noemt;

verzoekt de regering om met een plan te komen om de verschillende belangen rond de winning van delfstoffen bij verschillende ministeries te beleggen, waarbij het veiligheidsbelang in ieder geval bij een ander ministerie wordt ondergebracht dan bij het ministerie van EZ,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Wassenberg, Beckerman, Sazias, Graus en Nijboer.

Zij krijgt nr. 344 (33529).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) concludeert dat het huidige beleid te veel gericht is op het herstellen van ontstane problemen en nog onvoldoende gericht is op de toekomstige gevolgen van de gaswinning;

overwegende dat een toekomstvisie uitkomst kan bieden, waarin ambities op het gebied van de energietransitie en regionale opgaven met betrekking tot het verlagen van de gaswinning, bevolkingskrimp en werkgelegenheid met elkaar verbonden worden;

verzoekt de regering om te komen met een toekomstvisie waarin wordt geschetst in welke stappen we de gaswinning kunnen beëindigen en hoe de Groningse regio versterkt kan worden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Wassenberg, Beckerman en Sazias. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 345 (33529).

De voorzitter:

Het woord is nu aan de heer Nijboer namens de PvdA. Ik kan zien dat hij geen moties indient. Maar hij heeft er volgens mij wel veel medeondertekend.

De heer Nijboer (PvdA):

Voorzitter. Als woordvoerder financiën kan ik gelukkig goed boekhouden. Ik kan het aantal moties dus goed bijhouden. Ik heb ervoor gekozen om niet zelf een motie in te dienen, vooral omdat de belangrijkste besluiten over de gaswinning aan de formatietafel zullen worden genomen. De PvdA zal het op drie punten in het bijzonder beoordelen. Ten eerste: wordt de vermenging, de verstrengeling van belangen doorbroken? Ik doel op de vele petten die het ministerie van Economische Zaken op heeft en die ook de NAM op heeft in de uitvoering van onderzoek. Dat punt is echt belangrijk om het vertrouwen te herwinnen. Ten tweede een punt waarover we het vandaag ook hadden: hebben de inwoners straks daadwerkelijk invloed in de besprekingen, als ze weer aan tafel komen, op hoe de schade wordt afgehandeld? Ik vond de minister, met wie ik een uitgebreid interruptiedebat heb gevoerd, daarin nog wat terughoudend. Als niet de omkering van de bewijslast leidend is en als mensen niet de mogelijkheid hebben om naar een arbiter te gaan of om een contra-expertise te vragen, dan gaat het niet lukken met de schadeafhandeling. Ten derde is er een deltaprogramma voor Groningen nodig om Groningen weer toekomst en perspectief te geven. Al die drie dingen zullen bij de formatie op tafel liggen. Ik zal het daarop beoordelen. En u hebt gelijk, voorzitter: ik heb een aantal moties mede-ingediend. De meeste moties zal ik ook steunen.

De **voorzitter**:

Ik geef nu het woord aan mevrouw Schouten, die de heer Bruins vervangt.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie):

Voorzitter. Dank dat ik het woord mag voeren namens mijn fractie. We zitten logistiek een beetje ingewikkeld, maar we wilden toch graag nog een motie indienen. Ik dank de collega's ervoor dat dat mag.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in de Provinciale Staten van Groningen unaniem een motie is aangenomen over een open proces en de menselijke maat bij een nieuw schadeprotocol;

spreekt uit dat:

- de aanbevelingen van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid alsnog moeten worden opgevolgd;
- het proces van totstandkoming van het nieuwe schadeprotocol een open overleg moet zijn waarbij de uitkomsten niet op voorhand vaststaan en waarbij de inbreng van gedupeerde bewoners via onder andere de Groninger Bodem Beweging en het Gasberaad wordt geborgd;
- het nieuwe schadeprotocol niet alleen een technisch-juridische benadering moet zijn, maar dat hierin ook ruimhartigheid en de persoonlijke omstandigheden van mensen als uitgangspunt worden genomen;
- het nieuwe schadeprotocol moet kunnen rekenen op maatschappelijk draagvlak en bij moet dragen aan herstel van vertrouwen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Schouten en Dik-Faber. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 346 (33529).

De heer **Graus** (PVV):

Voorzitter. Ook ik heb meerdere moties meegetekend. Als je wat later op de sprekerslijst staat, is het ook beter om dat te doen. Uiteraard hebben wij gevraagd om vermindering van de gaswinning en herstel van schade en vertrouwen. Daarbij gaat het niet alleen om vergoeding van economische schade, want er is ook lichamelijke en geestelijke schade, die niet in geld valt uit te drukken. Dat is heel triest. Ik heb ook gesproken over een uitkoopregeling, aardbevingsbestendig bouwen en versterken, onafhankelijke meetgegevens en een goed en voldoende gevuld schadefonds. Net als mijn voorganger heb ik gevraagd om het opvolgen van de aanbevelingen van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid. Ook heb ik gevraagd om een onafhankelijke regiefunctie

op alle niveaus, namelijk de gemeente, de provincie en de nationale overheid.

Tot slot heb ik nog een motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering om de uitkoopregeling waar middels de motie-Vos c.s. (32849, nr. 110) Kamerbreed om is verzocht, voor september 2017 uit te werken en in werking te laten treden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Graus, Bruins, Nijboer, Sazias en Wassenberg.

Zij krijgt nr. 347 (33529).

De heer **Graus** (PVV):

Zorgvuldigheid is heel belangrijk in dit proces — dat zal de minister delen — maar ook snelheid is geboden. Het gaat namelijk niet alleen om economische schade, maar ook om lichamelijke en geestelijke schade. Wees die goede herder, vraag ik de minister.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik tot slot het woord aan de heer Bosman namens de VVD.

De heer **Bosman** (VVD):

Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden. In mijn inbreng heb ik vooral gesproken over het brede draagvlak dat van belang is. Collega Nijboer had het ook al over het Deltaplan en de Deltawerken. Cruciaal daarbij was dat het vooral een gezamenlijk optreden was en dat iedereen achter dezelfde oplossing ging staan. Inwoners en bestuurders, of het nu Rijk, provincie of gemeente was, hadden allemaal hetzelfde belang om daarmee aan de slag te gaan. Ik hoop voor Groningen hetzelfde. Als we afspraken maken, moeten we er allemaal achter gaan staan en ons er ook over uitspreken in alle publiciteit.

Ik kijk uit naar het nieuwe schadeprotocol. De minister heeft toegezegd dat dit in een open dialoog zal gaan met alle mensen die erbij betrokken zijn. Ik hoop van harte dat dit op breed draagvlak zal steunen en dat we er vol achter zullen kunnen staan als het bekend wordt. Alleen op die manier zullen we het vertrouwen kunnen vergroten. Als we iedere keer blijven zagen aan verschillende poten van verschillende stoelen, zal dat brede vertrouwen er niet helemaal komen. Ik dank de minister en wens hem veel succes met de komende periode om voor de mensen in Groningen tot een goede oplossing te komen en om dit schadeprotocol en de oplossingen voor de problematiek in Groningen tot een goed einde te brengen.

De voorzitter:

Dank u wel. Daarmee zijn we aan het eind gekomen van de tweede termijn van de Kamer. Ik schors de vergadering tot 14.45 uur. Dan gaan we stemmen. Na de stemmingen hebben we de regeling van werkzaamheden. Daarna krijgt de minister de gelegenheid om de moties van een oordeel te voorzien.

De vergadering wordt van 14.13 uur tot 14.45 uur geschorst.